

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra

Bakalářská práce

Tělesné tresty ve výchově dětí

Vypracoval: Olga BARTOŠOVÁ
Vedoucí práce: PhDr. Olga VANĚČKOVÁ

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem zpracovala samostatně s pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systém na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 1.7.2021

Olga Bartošová

Anotace

Bakalářská práce podává ucelený pohled na problematiku tělesného trestání dětí v České republice, a to i v historickém kontextu. Toto téma je v poslední době celosvětově velmi diskutované a nadčasové. V naší republice jsou tělesné tresty stále hodně využívány jako výchovný prostředek. Otázkou je, kdy bude Česká republika připravena přijmout zákon zakazující používání fyzických trestů. Práci tvoří dvě části. Teoretická část vysvětluje důležité pojmy jako výchova, odměny, tresty a možné následky nepřiměřeného používání tělesných trestů. Praktická část řeší formou kvantitativního výzkumu používání tělesných trestů ve výchově dětí u pedagogicky vzdělaných respondentů. Jako metodu sběru dat jsem zvolila elektronický dotazník. Data byla zpracována a převedena do tabulek a grafů. Bylo stanoveno 7 výzkumných otázek, na které se snažím hledat odpovědi.

Klíčová slova

výchova, trest, odměna, rodina, dítě, týrání, syndrom CAN

Annotation

The bachelor's thesis provides a comprehensive view of the issue of corporal punishment of children in the Czech Republic, even in the historical context. This topic has recently been widely discussed worldwide, and is timeless at the same time. In our republic, corporal punishment is still widely used as an educational tool. The question is when the Czech Republic will be ready to pass a law banning the use of corporal punishment. The work consists of two parts. The theoretical part explains important definitions such as upbringing, rewards, punishments and the possible consequences of inappropriate use of physical punishments. The practical part solves, in the form of quantitative research, the use of physical punishments in the upbringing of children of pedagogically educated respondents. I chose an electronic questionnaire as a method of data collection. The data were processed and converted into tables and graphs. It has established seven research questions that I try to find answers to.

Keywords

upbringing, punishment, reward, family, child, abuse, CAN syndrome

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Olze Vaněčkové za odbornou pomoc při zpracování mé bakalářské práce, za její cenné rady, a hlavně všem respondentům za jejich ochotu a sdílnost.

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část.....	8
1 Pohled do historie.....	8
2 Výchova a její cíle.....	10
2.1 Výchovné styly.....	11
2.2 Model tří stylů výchovy dle Kurta Levina.....	11
2.3 Model čtyř stylů výchovy dle Maccoby a Martina.....	13
3 Formy výchovy.....	16
3.1 Výchova formou odměn.....	16
3.2 Výchova formou trestů.....	17
3.3 Pozitiva a negativa používání trestů a odměn.....	22
4 Hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním.....	23
4.1 Syndrom CAN.....	25
4.2 Posttraumatická stresová porucha.....	25
4.3 Sociálně právní ochrana dítěte.....	26
5 Legislativa upravující práva dětí.....	28
5.1 Tělesné tresty z pohledu práva.....	29
Praktická část.....	31
5.2 Výzkumný problém.....	31
5.3 Cíl výzkumu.....	31
5.4 Výzkumné otázky.....	31
5.5 Metoda a technika sběru dat.....	32
5.6 Předvýzkum dotazníkového šetření.....	33
5.7 Charakteristika výzkumného souboru.....	33

6	Analýza a interpretace výsledků výzkumného šetření	34
6.1	Dotazníkové šetření	34
6.2	Odpovědi na výzkumné otázky	55
7	Diskuze	61
8	Závěr	63
9	Citovaná literatura	65
10	Přílohy	71
	Příloha č.1: Projevy syndromu CAN	71
	Příloha č. 2: Dotazník	76

Úvod

Obsahem této bakalářské práce je rozsáhlá problematika používání tělesných trestů v dnešní společnosti při výchově dětí v rodině. Výchova pomocí tělesných trestů má u nás dlouhou historii. V minulém století došlo k velkému posunu v nahlížení na tento způsob výchovy. Jedním z příkladů byl zákaz fyzických trestů ve školském systému. Otázkou zůstává, zda mohou rodiče trestat děti, dle svého uvážení i fyzicky? Jedná se o společensky nepřijatelnou věc nebo je to soukromou záležitostí rodiny? Je zde těžko definovatelná hranice, kdy jde o přiměřený trest a kdy už jde o týrání? Nepřiměřené používání tělesných trestů ve výchově ohrožuje vývoj dítěte a u jedince se mohou v dospělosti projevit sklony k násilnému jednání. Výchovný proces má zásadní podíl na utváření dospělého člověka. Je prokazatelný fakt, že sociální vzorce chování se předávají z generace na generaci. Co nás ovlivňuje, než vztáhneme ruku na své dítě? Afekt, stres, náš charakter, naše výchova, vzdělání? Je mnoho otázek, na které bych ráda našla odpovědi. Toto téma mě oslovilo, hlavně jeho kontroverznost a závažnost této problematiky. Dalším motivem je moje role matky, která má cíl správně vychovat své dítě.

Struktura bakalářské práce se skládá z 5 kapitol v teoretické části. Nejdříve jsme nahlédli do historie tělesných trestů. Druhá kapitola řeší různé styly a formy výchovy. Velmi důležité bylo vysvětlit pojmy tělesný trest, jeho formy a funkce. Další neméně důležitou kapitolou je fyzické trestání spojené s týráním a syndromem CAN. Nedílnou součástí práce je stručný výčet legislativy související s tělesnými tresty v České republice i v celém světě.

Výstupem práce bylo zjištění, jakým způsobem přistupují pedagogičtí pracovníci k výchově svých dětí. Jaké jsou faktory a dopady používání tělesných trestů z hlediska jejich odpůrců i příznivců. Zajímavým zjištěním byla i zkušenost respondentů s trestáním v jejich primární rodině. Formu výzkumu jsem zvolila kvantitativní šetření pomocí dotazníku, který zahrnuje 25 otázek s náhodně vybranými pedagogickými pracovníky (učitelky v MŠ, vychovatelky, učitelky v ZŠ). Ráda bych do této problematiky více pronikla a zjistila názor těchto odborníků také na legislativní úpravu zákazu používání fyzických trestů ve výchově dětí. Tato problematika je stále aktuální téma naší společnosti.

Teoretická část

1 Pohled do historie

Při pohledu do historie je zde zřetelný vývoj názorů na hodnotu dítěte. Postavení dítěte se ve společnosti se v průběhu dějin významně mění a s ním i význam a používání tělesných trestů. V jednotlivých civilizacích a kulturách se lišily způsoby, ale i důvody použití takového trestu (Vaníčková, 2004).

Tělesné tresty byly ve velké míře používány ve starověku v Řecku, Římě, Egyptě či Izraeli a jejich hlavní cíl byl zajistit disciplínu. Nejčastějším trestem bylo šlehání bičem nebo bytí holí. Sparta, území dnešního Řecka, byla pověstná krutými tresty při výchově chlapců v rámci vojenské přípravy. Tresty posilovaly tělesnou zdatnost, sílu a sebeovládání. Je nutno zdůraznit, že v tehdejší době tělesné tresty byly nejlehčí způsob potrestání (Lovasová, a další, 2006).

Ve starověkém Římě bylo dítě bezprávním tvorem v patriarchální rodině. *Do patria potestas stát nezasahoval, společnost neposkytovala jednotlivci ochranu, a to dokonce ani co se týče života samého. Právo neregulovalo osobní vztahy uvnitř rodiny, otec byl vlastníkem dítěte, mohl ho zabít, prodat, odložit, obětovat bohům nebo použít jako sexuální objekt. Plnohodnotným člověkem se jedinec stával až tím, že dosáhl dospělosti nebo byl za dospělého prohlášen v průběhu různých rituálů a zkoušek dospělosti.* (Lojková, 2012).

Středověká Evropa vyžadovala striktně dodržování kázně a při jejím porušení následuje tělesný trest, často formou týrání. Příkladem je, že církve bičování považovala za posilování sebevědomí. Tělesné tresty se staly samozřejmostí i ve školách. První, kdo veřejně vystoupil proti krutému zacházení s dětmi, byl v 11. století sv. Anselm – scholastický filozof a arcibiskup z Canterbury. Postupem doby další myslitelé ve svých dílech kritizovali způsoby tělesných trestů dětí, např. anglický spisovatel Roger Ascham nebo anglický filozof John Locke. Vlivem humanismu a renesance se od zhruba 15. století společnost začíná více zabývat postavením dítěte ve společnosti (Lovasová, a další, 2006).

Nelze opomenout Jana Ámose Komenského, který se významně podílel na postupné proměně přístupu k výchově dětí. Prosazoval výchovu dětí bez násilných metod

a přísných trestů, a to i tělesných. Komenský považoval každé dítě za jedinečné, a proto v rámci přirozené výchovy doporučoval respektovat tyto rozdíly. Trestat se má s rozmyslem, bez hněvu a nenávisti, aby trestanému bylo patrné, že je to pro jeho dobro. Francouzský filozof J.J. Rousseau psal ve svých dílech o přirozené výchově bez trestů. Zásadním problémem byly tělesné tresty ve vzdělávacích institucích. Rok 1867 byl u nás zlomový a došlo k zákazu takto trestat děti ve školách. Bohužel k tomuto zákazu bylo přistupováno spíše jako k doporučení (Vaníčková, 2004).

Začátkem dvacátého století se cíle výchovy podřizují individuálním potřebám a zájmům dítěte. Pozvolna se rozvíjí rovnocenný vztah mezi dítětem a dospělým. Roku 1924 začíná být postavení dítěte chráněno přijatým dokumentem nazvaným Ženevská deklarace práv dítěte, která zaručuje péči a zvláštní právní ochranu dítěte před narozením i po něm. V druhé polovině 20. století dítě se stává autentickou, plnoprávnou a rovnocennou bytostí. Cesta byla opravdu dlouhá, přibýlo mnoho výchovné literatury a pedagogických teorií. Vzdělávání se stalo povinné a tvoří se struktura školství, vzniká nový lékařský obor pediatrie (Landerová, a další, 2006).

Ještě v první polovině 20. století byl tělesný trest běžná součást autoritativní výchovy. Zásadním dokumentem, který byl přijat roku 1959 Spojenými národy, byla Deklarace práv dítěte, která se stala předzvěstí demokratizace rodiny a ochráncem práv dítěte. Nelze opomenout ještě jeden významný dokument *Úmluvu o právech dětí* schválenou OSN roku 1989 (Lovasová, a další, 2006).

2 Výchova a její cíle

Většina dnešních rodin žije konzumním způsobem života. S životním stylem se mění i hodnotová orientace rodiny, upřednostňují se materiálních hodnoty nad duchovními. Vývoj osobnosti dítěte je z velké části formován výchovou. Výchova je cílevědomá a záměrná činnost, pro niž je rozvoj osobnosti jedince hlavním cílem. Prostřednictvím výchovy lidé předávají svým potomkům vědomosti, zkušenosti, snaží se ovlivnit jejich vývoj pozitivním směrem. Rodina by měla plnit výchovné cíle současné doby, budovat žádoucí sebereflexi a podporovat osvojení správných hodnot a preferencí. Dalším cílem je upevnit názory, pravidla, smysl pro odpovědnost a poctivost, a především posilovat charakter dítěte. Rozvíjet pozitivní emoční nastavení dítěte vede k celkové stabilitě vývoje jeho osobnosti (Procházka, 2012).

Pro lepší orientaci v problematice tělesných trestů ve vztahu k výchově, musíme vymezit pojem výchova. Této problematice se věnuje řada autorů. Průcha ve svém Pedagogickém slovníku říká, že výchova je *proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím životě*. (Průcha, a další, 2001).

Každá rodina přistupuje k výchově dítěte různým způsobem. Jedni rodiče zastávají volnost, jiní preferují výchovu založenou na disciplíně a poslušnosti. Dle Čápa styl výchovy znamená *celkovou interakci a komunikaci dospělých (matky, otce, rodiny atd.) s dítětem. Projevuje se volbou a způsobem užití výchovných prostředků, postupu a metod, tomu odpovídajícím prožíváním a chováním dítěte, které opět ovlivňuje prožívání a chování dospělého*. (Čáp, 1996).

Rodiče často chybně považují poslušnost za správný výsledek výchovy. Poslušnost vyjadřuje závislost na autoritě. Dítě si musí osvojit vnitřní hodnoty a normy chování, aby vědělo, jak se správně chovat. Ideální je respektující partnerský model vztahů. Velmi důležitým činitelem ve výchově je spolurozhodování dětí, společné vytváření dohod a pravidel. Ve výsledku bude dítě pociťovat daleko větší zodpovědnost v dodržování nastavených pravidel. Následovat by měla zpětná vazba s oceněním správného chování a tím se bude toto chování i posilovat. Příkazy, vyhrožování a křik nenapomáhají dětem přijímat žádoucí normy chování. Výsledkem je nízká sebedůvěra a nesamostatnost. Křik často bývá projevem hněvu a bezmoci. Není výchovné vyhová-li dítě dospělému ze strachu, ono samo musí uznat smysluplnost kladených požadavků. Mocenským znakem

je rozhodovat za druhé. Může-li dítě spolurozhodovat o věcech týkajících se jeho osoby, vyjadřujete tím váš vzájemný partnerský vztah. Kopřiva doporučuje naučit se pracovat s empatií. Definuje ji jako: *vrozenou schopnost vcítit se do pocitů a jednání druhého člověka*. (Kopřiva, a další, 2008) Děti empatii posilují a učí se především sociální nápodobou. Empatie buduje vzájemné vztahy, posiluje emocionální rozvoj dítěte a zvyšuje ochotu plnit dané požadavky. Jen ten, kdo si je vědom vlastní hodnoty, dokáže respektovat a oceňovat druhé. Základní stavební kámen správné výchovy je podporovat u dítěte sebeúctu (Kopřiva, a další, 2008).

2.1 Výchovné styly

Lidé ve výchově svých dětí často jednají živelně, spontánně, více podle svého temperamentu než podle rozumu. Každé dítě je jedinečné, vyžaduje individuální přístup a zacházení, a právě proto není možné přijmout živelnou výchovu jako dostačující. Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem a dítětem. Výchova rozhodně není jednostranné působení dospělého na dítě, naopak je to oboustranný a vzájemný vztah. Vychovatel si musí vytvářet určité postoje a reagovat na různé osobité projevy dítěte (Matějček, 2000).

Výchovné styly odrážejí vzájemný vztah mezi vychovatelem a vychovávaným. Jaký způsob výchovy rodiče nakonec zvolí, ovlivňuje zkušenost z dětství, charakter, temperament, tradice, sociálně kulturní podmínky, ekonomická situace. Proto je práce věnována dvěma nejpoužívanějším výchovným modelům.

2.2 Model tří stylů výchovy dle Kurta Levina

Ve 30 letech 20. století vytvořil nejznámější dělení výchovných stylů americký psycholog Kurt Levin. Je považován za průkopníka a zakladatele sociální psychologie. Rozlišení stylů vytvořil na základě experimentálního výzkumu v dětských skupinách. Levin styly výchovy rozdělil na: autokratický, liberální a demokratický. Jeho klasifikace zahrnuje záměrné a spontánní formy rodičovského chování, které působí na dítě a ovlivňují jeho vývoj. (Langmeier, a další, 2006).

2.2.1 Autokratický styl

Tento styl je také nazýván autoritativní, vyžadující absolutní poslušnost dítěte. Je založen na rodičovské autoritě, kdy rodič uděluje rozkazy, zákazy a při neuposlechnutí následuje trest. V přístupu rodičů je viděno jen málo porozumění a respektu vůči přáním a potřebám dítěte. Dítě není vedeno k samostatnosti ani k vlastní iniciativě. Na názory nebo potřeby dítěte nejsou brány žádné ohledy (Langmeier, a další, 2006). Tento styl nevychovává demokratického občana, ale osobnosti submisivní, závislé a málo iniciativní se sklonem k agresivnímu chování (Čáp, 1996).

2.2.2 Liberální styl

Tento styl charakterizuje neomezování aktivit dítěte, maximální volnost a spontánnost projevu. Rodič má na dítě minimum požadavků, které nejsou ani kontrolovány, chybí důslednost (Langmeier, a další, 2006). Čáp popisuje tento styl jako slabé vedení ze strany rodičů, kdy jejich výchova probíhá s nezájmem a lhostejností. Charakter dítěte se kvůli neexistenci norem nerozvíjí (Čáp, 1996).

2.2.3 Demokratický styl

Demokratický neboli integrační styl se vyznačuje respektem k druhým osobám a je považován za nejlepší způsob výchovy. Jedná se o vyváženou kombinaci stylu autoritářského a liberálního. Vychovatel se snaží dítě podněcovat k samostatné činnosti a k iniciativě. Lepší je výchovně působit vlastním příkladem než spoustou příkazů. Demokratický styl pomáhá rozvíjet sociálně zralou osobnost (Čáp, 1990).

Demokratická výchova má na vývoj dítěte nejlepší vliv, vykazuje lepší kázeň, chování, podporuje spolupráci v kolektivu, rozvíjí iniciativu a samostatnost jedince. Důležitým faktorem demokratické výchovy je utváření pozitivního emočního vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným dítětem. Autokratický ani liberální styl vůbec nepodporuje tyto schopnosti. U autokratického výchovného stylu dochází k napětí a frustraci jedince, vytváří negativní emoční klima. Nesprávnou komunikací a nepřiměřenými požadavky může tento styl u dítěte vyvolávat odpor až agresivitu. Ani liberální výchovný styl není optimální. Jelikož neklade nároky na dítě a nedochází ani ke kontrole plnění úkolů může vést k pocitu nezájmu ze strany rodičů o dítě. To působí na jeho sebehodnocení, pečlivost, svědomitost (Čáp, 1996).

V poslední době jsou způsoby výchovy stále diskutovanějším tématem. Rodič, který uplatňuje liberální styl výchovy si myslí, že dítě samo posoudí, co je pro něj nejlepší. Rodič s autoritativním způsobem výchovy bere zodpovědnost za dítě na sebe na základě své rozumové převahy. Nejlepší výchovný přístup je demokratický, který klade na dítě nároky, ale zároveň jim poskytuje emoční odezvu a autonomii. Když má dítě nastavené hranice a zároveň dostatek lásky od rodičů, vyroste z něj šťastné a spokojené dítě (Kšišňan, 2013).

Minulé generace vychovávali své děti převážně autoritativním stylem výchovy pomocí příkazů a trestů a nehledělo se na přání dítěte. V dnešní době se pozvolna mění výchovné přístupy k dítěti a demokratický styl začíná převládat.

2.3 Model čtyř stylů výchovy dle Maccoby a Martina

Je třeba si uvědomit, že nelze vždy přiřadit rodině jen jeden výchovný styl. Často rodiče kombinují výchovné styly a různě je i střídají. Proto časem byly hledány nové výchovné přístupy, které kvantitativně dovolily odstupňovat výchovné styly rodičů. Nikdy nedošlo k jediné uznávané klasifikaci výchovných stylů. (Langmeier, a další, 2006).

Psycholožka Diana Baumrindová vytvořila v 60. letech teorii 3 rodičovských stylů založených na vztahu mezi typem stylu výchovy a chováním dítěte. Na základě pozorování, rozhovorů a analýz identifikovala tyto styly: autoritářský, autoritativní a liberální. Každý z nich vede k odlišnému vývoji dítěte. Roku 1983 Eleonor Maccoby a John Martin rozšířili tyto výchovné styly ještě o jeden a zveřejnili svůj nový model čtyř stylů výchovy. Tento model vychází především z emočního postoje rodiče. Základem je vztah k dítěti a míra kontroly a viz následující tabulka:

Tabulka 1: Model čtyř stylů výchovy

Rodiče	Odmítající	Akceptující
Nároční a kontrolující	Autoritářský styl	Autoritativně-vzájemný s.
Nenároční a nekontrolující	Zanedbávající styl	Shovívavý styl

2.3.1 Autoritářský styl

Vykazuje vysokou úroveň rodičovské kontroly, ale bez odezvy. Výchova je založena slepé poslušnosti, na přesile, zákazech a příkazech a trestech. V rámci přísné disciplíny jsou často užívány tělesné tresty. Dítě samo o ničem nerozhoduje, je stále usměřňováno. Jsou potlačovány individuální potřeby dítěte. Rodič nedostatečně projevuje lásku a pochopení a častým rysem dítěte je malé sebevědomí (Čáp, a další, 2007).

2.3.2 Zanedbávající styl

Rodič bývá málo důsledný, nezajímá se o problémy dítěte. Nestanovuje pevné hranice ani neklade požadavky. Projevuje minimální citové projevy, spíše lhostejnost. Rodič často řeší své duševní problémy, které mají kořeny již z dětství. Rodiče zanedbávají své povinnosti. Dítě je zranitelné, špatně ovládá své emoce a může mít v budoucnu problémy se závislostmi (Čáp, a další, 2007).

2.3.3 Autoritativní styl

Je založen na demokratickém způsobu výchovy. Rodiče kladou na své děti vysoké nároky, ale nechybí u nich citlivost. Stanovují pravidla a hranice prosazují otevřenou diskuzí. Hlavní znaky jsou důslednost, spolupráce, odpovědnost, komunikace založená na vysvětlování a pochopení kladených požadavků na dítě. Osobnost dítěte se rozvíjí (Čáp, a další, 2007).

2.3.4 Shovívavý styl

Rodič stanovuje málo pravidel, neklade požadavky na dítě, nekontroluje jejich plnění, nestanovuje hranice a netrestá. Neradi cokoliv odpírají svému dítěti, projevují velkou toleranci a vřelost. Dítě bývá nespolehlivé, přecitlivělé a egocentrické. Velká citovost ze strany rodičů směrem k dítěti (Čáp, a další, 2007).

Výchovné styly jsou stále objektem dalšího zkoumání různými odborníky. Langmeier ve své knize kategorizuje nevhodné styly výchovy, které označuje za vyloženě škodlivě působící na dítě. Psychologové se při řešení výchovných problémů dětí ve své poradenské praxi často setkávají s některým z těchto nevhodných stylů:

- výchova rozmazlující,
- výchova zavrhuje,

- výchova nadměrně ochraňující,
- výchova perfekcionistická,
- výchova nedůsledná,
- výchova zanedbávající, týrající, zneužívající (Langmeier, a další, 2006).

3 Formy výchovy

Při výchově každého dítěte chceme dosáhnout určitých cílů, k tomu nám pomáhají výchovné prostředky. Tyto základní prostředky máme čtyři:

- a) odměny – hmotné, sociální, projevení zájmu,
- b) tresty – tělesné, psychické,
- c) výchova vzorem – učení pozorováním, nápodobou /záměrná i bezděčná výchova/,
- d) výchova vysvětlením – poučení o následcích chování, apel na vyspělost a sebeúctu (Langmeier, a další, 2006).

Vzhledem k zaměření práce budou dále rozvíjeny především formy výchovy odměnou a trestem.

3.1 Výchova formou odměn

Volba odměn souvisí s volbou způsobu výchovy. Matějček rozděluje odměny na tři druhy: materiální, sociální a činnostní.

- Materiální odměna je nejčastěji hračka, knížka nebo zakoupení zmrzliny, cukrovinky. Rodiče zde zhmotňují přání a potřeby dítěte.
- Sociální odměnou může být úsměv, pochvala, pohlazení. Je vždy dostupná a snadno opakovatelná, posiluje citové vztahy a je přirozenou součástí našeho života. Fyzický kontakt upevňuje citový vztah mezi rodičem a dítětem.
- Činnostní odměna: jedná se o návštěvu kulturních zařízení, kina, divadla, koncertu nebo společná sportovní aktivita (Matějček, 1994).

Sociální odměny bývají efektnější než materiální odměny. Vychovatel by měl přihlížet při volbě odměn na vývojový stupeň dítěte a adekvátnost situace. Materiální odměny by měly být používány v rozumné míře, protože ohrožují vývoj jedince častou podporou vnější motivace na úkor vnitřní.

Průcha ve svém Pedagogickém slovníku odměnu definuje *jako záměrně navozený následek toho, že dítě dobře splnilo uložené požadavky nebo něco dobře vykonalo. Odměna je nástroj pozitivní výchovy.* Odměna je spojena s příjemnými pocity a motivuje

k opakovanému chování hodného odměny. Cílem tedy je, aby dítě pochopilo, které chování je společensky přijatelné a které je už nepřijatelné (Průcha, a další, 2001).

Kopřiva poukazuje na skryté poselství odměn v devalvaci dané vykonávané činnosti. Když nabízíme odměnu, snižujeme význam a hodnotu požadované činnosti. Odměny můžou být rizikem pro morální vývoj dítěte, ve smyslu návyku kupovat si druhé odměnou nebo úplatkem. Lepší a kvalitnější plnění požadavků zaručíme spíše vnitřním přesvědčením a vlastní zaangażovaností. Mezi pozitivní odměňování patří rodinný výlet, slavnostní oběd, návštěva kina, ale hlavně uznání a ocenění vyjádřené slovy (Kopřiva, a další, 2008).

Můžeme poukázat na tři vrstvy výchovných odměn a trestů. Nejnižší vrstva je tělesná a obsahuje jako výchovné prostředky jako tělesné příjemnosti nebo nepříjemnosti. (pohlazení, pohlavek). Druhá vrstva je duševní neboli psychologická. (pochvala, uznání, odepření přízně, ponížení). Třetí vrstva přesahuje obě předchozí vrstvy a značíme ji jako duchovní. (porozumění, láska, soucítění, odpuštění) (Matějček, 2000).

Dle Vaníčkové *„je-li chování dítěte posilováno a je doprovázeno emocionální reakcí rodiče tak, aby dítě vědělo, že mu způsobilo radost, je jisté, že dítě bude toto chování opakovat a přijme ho za své.“* (Vaníčková, 2004) Trest slouží jako korekce chyby, aby nedošlo k fixaci špatného návyku. Takže z toho vyplývá, že vychovávají pouze odměny, které posilují žádoucí chování. Doporučuje se, aby ve výchově převažovali odměny. Výchova znamená vytváření předpokladů k osvojování návyků chování dítěte (Vaníčková, 2004).

Solterová ve své knize řeší téma výchovy bez trestů a odměn. Autorka si myslí, že používání odměn, nevštěpuje dítěti smysluplné hodnoty. Odměny učí dítě myslet jen sobecky na sebe, a ne k ohleduplnosti k ostatním. Odměny neučí efektivně řešit konflikty a díky odměnám dělají děti věci ze špatných důvodů (Solter, 2019).

3.2 Výchova formou trestů

Trest je reakce vychovatele, kterou dává najevo záporné hodnocení na projev jedince. Základní dělení trestů je na fyzické a psychické. Trest je jedním z prostředků výchovy, jak

ovlivňovat nechtěné chování. Tresty mají i své funkce, o těch se zmiňuje Vaníčková ve své knize:

- Napravit škodu: trestat se musí spravedlivě s rozvahou a klidem. Dítě musí porozumět svému provinění a způsobí-li nějakou škodu nebo ujmu, mělo by to být trestem napraveno, nahrazeno. Důležité je, aby dospělá osoba nebyla ovlivněna svými pocity, zklamáním, rozmrzelostí a trest volila bez těchto emocí.
- Zabránit opakování: trest se používá k nápravě chyb na principu učení špatnou zkušeností. Bohužel u některých dětí tento postup nefunguje, tudíž je třeba se vyvarovat spirále nekončících neúčinných trestů, příkladem jsou děti s neurovývojovou poruchou ADHD, LMD, děti s psychickou deprivací.
- Zbavit viníka pocitu viny: je důležitá součást trestu a doporučuje se, co nejdříve dítě osvobodit od tohoto pocitu. Sejmutí břímě viny vede k velkému pocitu úlevy nebo vděčnosti. Dojde-li k anulování prohřešku udělením trestu, měl by být problém uzavřen a rodič by se k tomu neměl již více vracet (Vaníčková, 2004).

Nejčastější důvody, proč se uchylujeme k trestání jako výchovnému prostředku:

- výchova jako nastavování hranic a mravních principů,
- tradice jako převzatý sociální model z vlastní rodiny,
- emoční nevládnutí situace,
- potvrzování moci z pocitu nadřazenosti,
- nevědomost a neschopnost řešit situaci jinak,
- časový stres a pohodlnost rychlého řešení,
- osobní problémy (Kopřiva, a další, 2008).

Rizikem trestání je přenos mocenského modelu do dalších vztahů. Trest nám neukazuje, jak se chovat správně, ale může se stát spíše pro dítě odpustkem (Kopřiva, a další, 2008).

Matějček připomíná, *trest není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. Onen nepříjemný a zahanbující pocit, kterému bychom se chtěli pro příště vyhnout. Je důležité si uvědomit, že trest tlumí a zastavuje špatné chování, ale nebuduje to správné. Teprve odměna učí dítě, správnému chování.* (Matějček, 2000).

Podle Václava Mertina je trest definován jako umělý výchovný nástroj. Důvod, proč jej užíváme, je očekávaný krátkodobý nebo dlouhodobý výchovný efekt. Je žádoucí, aby byl trest srozumitelný a přiměřený věku a provinění, efektivní, důstojný a vykonán bez časové prodlevy (Mertin, 2013).

3.2.1 Tresty psychické

Za psychický trest můžeme považovat výčitky, pokárání, kdy projevená lítost má způsobovat nápravu. Dítě, které pociťuje vinu, by mělo svého činu také litovat nebo pociťovat stud. Takovéto tresty je možno obměňovat nebo stupňovat. Přílišná častost výčitek a kárání může vyvolávat i opačný efekt, jako vzdor či nevraživost. K psychickým trestům se řadí neadekvátní posměšky a zahanbení. Jsou založeny na přesvědčení, že se dítě zastydí a pokusí se o nápravu. Často jsou to věci, které dítě nemůže ovlivnit (nízká inteligence, tělesný zjev). Proto není vůbec žádoucí, aby rodiče trestali dítě za něco, za co dítě vlastně ani nemůže (Matějček, 2000).

Za psychický trest můžeme považovat odepírání projevů lásky, výčitky, odmítání dítěte chladným a odměřeným postojem. Na první pohled se můžou někomu zdát psychické tresty mírnější, méně škodlivé než tělesné tresty, ale není tomu tak. Dlouhodobé psychické trestání vede k psychickému týrání. Na základě různých výzkumů se zjistilo, že psychicky trestané děti jsou velmi labilní s nízkým sebevědomím a vyskytují se u nich psychosomatické obtíže a neurózy (Čáp, a další, 2007).

Psychický trest považuje Mertin za naprosto nepřijatelný a krajně nevhodný. Za zásadní považuje v případě použití takového trestu, bezpodmínečné odpuštění a následné smíření (Mertin, 2013).

Jan Čáp ve své knize zmiňuje, že u předškolních dětí psychické trestání působí na dítě více destruktivně než mírné tělesné tresty spojené s kladným emočním vztahem rodičů.

Způsob výchovy je determinován těmito podmínkami:

- a) osobní vlastnost a zkušenost vychovávajícího,
- b) vlastnostmi a zkušenostmi vychovávaných dětí a jejich působením na dospělé,
- c) společenskohistorické podmínky, ekonomické a kulturní tradice (Čáp, 1996).

3.2.2 Tresty fyzické

Tělesný trest je spojován s autoritativní výchovou, která tvrdí, že vychovatel má vždy pravdu a vede dítě k úctě k rodičům. Vyžaduje absolutní poslušnost a k tomu dopomáhá tělesný trest. Tyto zásady se často předávají mezi generacemi. Současným trendem je pozvolný ústup do tělesného trestání. Je důležité si říci, že tělesný trest nevychovává, je činěn se záměrem způsobit bolest a je často nespravedlivou reakcí rozzlobeného rodiče. Řada rodičů neupřesní dítěti limity anebo dlouhodobě toleruje jejich překračování, což vede k častějšímu používání zákazů a trestů. Výchova dítěte není vůbec jednoduchá a je spojena se stresovými situacemi, které v rodičích vyvolávají různé emoce, například vztek. Zvládnutí těchto emocí a stresu je důležitou součástí sociální kompetence každého člověka. Některé rodiny nejsou vybaveny kompetencemi na výchovu dítěte, hlavně tam, kde nefunguje komunikace, kde převládá emocionální chlad, kde nejsou vymezena pravidla a následná kontrola (Vaníčková, 2004).

Jako nepoužívanější formy fyzických trestů Vaníčková uvádí: „*facka, pohlavek, výprask rukou nebo předmětem, kopanec, rána pravitkem, ukazovátkem, odhození, třesení, praštění hlavu o zed', štípání, tahání až vytrhávání vlasů, tahání ušním boltcem údery knihou nebo jiným předmětem do hlavy, kostičky (pevný stisk), škrčení, přehození přes stůl, stoj na hanbě v předpažení, klečení, kliky, dřepy, kroucení ruky, píchání špendlíkem, přivazování, svazování, zalepování úst, používání horké nebo naopak ledové vody.*“ (Vaníčková, 2004)-

Bití je kontroverzní specifická forma trestání. poškozují sebeúctu, která je z psychologického hlediska jádrem naší osobnosti. Člověk s nízkou sebeúctou si neváží sebe a ani druhých. Tělesné tresty poškozují vztahy ztrátou důvěry, nenávisí a odcizením.

Narušená vztahy a sebeúcta se projevuje například:

- bojácným, ustrašeným chováním se známkami úzkosti a nejistoty,
- poklesem nebo úplnou ztrátou iniciativy, snížením intelektuální výkonnosti,
- únikem z reality do jiného světa, ať již fantazie, her nebo případně k drogám,
- snahou se zviditelnit, strhnout na sebe pozornost,
- tendencí dělat naschvály, touhou po odplatě,

- otevřeným agresivním chováním s touhou po pomstě (Kopřiva, a další, 2008).

Časté a dlouhodobé používání tělesných trestů vede ke změně v myšlení a charakteristice osobnosti:

- mocenské chování a jeho přenášení do výchovy vlastních dětí,
- přijetí role nepřítele nebo oběti,
- návyk neustále bojovat, být v opozici nebo nechat se sebou manipulovat,
- malá schopnost řídit se svědomím, vyhýbat se zodpovědnosti,
- přijímání trestů jako odpustků beze změny v chování,
- lhaní, podvádění, klamání (Kopřiva, a další, 2008).

Profesor Zdeněk Matějček se o trestech vyjádřil takto: *tresty zastavují, ale nebudují.*

Kopřiva vymezuje funkci trestu: *trestem můžeme přimět někoho, aby udělal, co chceme, nebo nedělal, co nechceme. Mechanismus, kterým toho dosáhneme, je však založen na strachu, nikoliv na osvojování morálních hodnot.* (Kopřiva, a další, 2008)

Vaníčková ve své knize se zmiňuje o tzv. trans generačním přenosu násilí ve společnosti. Pro určitou část rodičů se jeví bití jako normální způsob výchovy dětí, protože sami tak byli trestáni ve svém dětství. Ani si neuvědomují, že existují i jiné možnosti výchovy jejich dětí. Tento řetězec rodinného násilí vede k týrání, šikaně v kolektivu, a nakonec k opuštěnosti starých lidí. Bylo by vhodné přerušit tento řetězec a přesvědčit tyto rodiče o nevhodnosti tělesných trestů, ač byli pomocí těchto trestů vychováváni. Součástí tohoto přerušení je i odpuštění svým „trýznitelům“. (Vaníčková, 2004)

A. Solterová píše o třech hlavních příčinách nepřijatelného a problematického chování dětí, které vedou k vyhroceným situacím a mnozí rodiče se následně uchýlí k fyzickým trestům:

- nenaplněná potřeba dítěte: hlad, láska, pozornost, nuda,
- nedostatečné poučení dítěte o důsledcích svého jednání,
- rozrušený emoční stav nebo důsledek nevyhojeného traumatu dítěte: smutek, žárlivost, strach, zmatek, frustrace.

Autorka si myslí, že budou-li rodiče dostatečně naplňovat potřeby dítěte, více s ním komunikovat a snažit se lépe pochopit jeho emoční stavy, nebude muset rodič používat

při výchově dítěte tresty, protože předejde mnoha konfliktním situacím. Pokud rodiče vytvoří pro své dítě příznivé, láskyplné podmínky, dokážou děti lépe spolupracovat. Ve výchově dítěte bez používání trestů je velmi důležité se zaměřit na prevenci a předcházení konfliktů. (Solter, 2019).

3.3 Pozitiva a negativa používání trestů a odměn

Výchovné odměny s tresty by měly být voleny s ohledem na věk a osobnost dítěte. Věk je ve výchově důležitým činitelem. S přibývajícím věkem dítěte výchovné prostředky související s tělesnými pocity ztrácejí na účinnosti. Výchovná hodnota odměn a trestu je pro každé dítě různá, záleží na osobnosti a na celkové situaci. Mezi proviněním a trestem musí být úměrnost. Přiměřenost by měla být i mezi žádoucím chováním a odměnou. Malé provinění následuje malý trest, při velkém provinění velký trest. Je důležité, aby výchovné prostředky byly srozumitelné dítěti a vždy si bylo vědomo svého přestupku. Odměny i tresty by měly být různorodé a měly by se měnit i postupy. Dítě by časem mohlo výchovný zákrok přijímat rezignovaně jako danou nutnost a ztrácel by se výchovný efekt. U odměn i trestání dětí by se nemělo nic přehánět a je žádoucí mít možnost je stupňovat. Používání krajních výchovných prostředků vede k tomu, že si dítě vytváří nezdravé postoje. Výchova odměnou dítě povzbuzuje, ale v případě přesycení dítě přichází o radost z obyčejných věcí, o možnost těšit se, toužit, usilovat (Matějček, 1994).

Dle J. Langmeiera může mít trest i pozitivní funkci. Trest může pomoci dítěti pochopit, co je nesprávné. Dítě rychleji pochopí, že za dobré je odměňováno a za špatné pokáráno. Trest rychle potlačuje nežádoucí chování, a to je důležité v nebezpečných situacích. Vynechání trestu může sloužit jako forma odměny, a to je zároveň pozitivní funkce trestu (Langmeier, a další, 2006).

4 Hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním

Tělesný trest zanechá jizvu na duši dítěte, bohužel často i stopy na těle. Je třeba si uvědomit, že každé násilí na dítěti a zejména opakované, se stává trestným činem. Každý, kdo je ve styku s tělesně týraným dítětem má povinnost tuto skutečnost neprodleně oznámit (Vaníčková, 2004).

Roku 1989 Spojené národy přijaly Úmluvu o právech dítěte. Tento dokument je považován za zásadní krok k ochraně dětí před násilím, ubližování a zanedbávání nebo zneužívání. Jednotlivé země včetně naší republiky tuto úmluvu přijaly a zavázaly se plnit veškerá její ustanovení. V sedmdesátých letech se ve světě začala věnovat velká pozornost týrání a pohlavnímu zneužívání dětí. Jen u nás je každý rok přibližně padesáti dětem úmyslně způsobena smrt. V mnoha zemích na základě kulturně-historických odlišností se tato úmluva ne zcela dodržuje a vymahatelnost tohoto mezinárodního práva je minimální. I u nás je ještě velká benevolentnost např. k trestání páskem nebo vařečkou. Čechy ovlivnil dlouhodobý vliv totalitního režimu a nastavený vžitý výchovný model „*Škoda rány, která padne vedle*“, jak píše ve svém článku psycholožka Kamila Holásková. Bohužel se s ním ještě spousta lidí ztotožňuje a pro ránu opravdu nejdou daleko. Pomyslná hranice mezi trestáním dítěte a týráním je velmi tenká. Nevhodné chování jedince bývá spojeno s jeho nezralostí. Dítě má pocit, že jeho potřeba není uspokojena, a tak se snaží na sebe upozornit. Ve skutečnosti nám zlobením chce něco sdělit: *Mluvte se mnou! Hrajte si se mnou! Něco mě bolí! Mám strach!* Někteří rodiče následně volí fyzický trest než zdoluhavé vysvětlování, protože dítě ze strachu před bolestí raději vyhoví (Holásková, 2019).

Jestliže chceme, aby naše dítě uspělo v dospělosti v mezilidských vztazích a na trhu práce, musíme rozvíjet jeho sebevědomí, kreativní schopnosti, empatii a komunikativní dovednosti. Bitím se dítě nenaučí komunikovat a jeho sebevědomí tím ještě víc potlačíme. Bezcitným týráním dítěte zcela zastavíme jeho morální vývoj. Týrané dítě neumí projevit empatii a soucit. Týraní lidé mají problém si osvojit společenské normy a pravidla. Identifikovaly se s agresivitou, přijali jako běžný projev chování (Holásková, 2019).

Zdravotní rada Evropy definovala v roce 1992 *tělesné týrání jako tělesné ublížení dítěti nebo vědomé odmítnutí zabránit takovému ublížení*. (Zdravotní komise Rady Evropy, 1993)

Vaníčková uvádí, že tělesné trestání dětí se stává tělesným týráním je-li trest prováděn:

- *pomocí předmětů (vařečka, řemen),*
- *na citlivou část těla (hlava, břicho, pohlavní orgány, dlaně a plošky nohou),*
- *když po ranách zůstávají na těle stopy (otoky, modřiny, škrábaneč)* (Vaníčková, 2004).

Tělesné týrání Lovasová popisuje jako tělesný trest, který úmyslně nebo neúmyslně vyústí v poranění nebo tkáňové poškození dítěte, a to se stává podnětem pro intervenci odboru sociální péče nebo důvodem k obvinění z trestného činu. Tělesný trest se stává rizikem pro správný vývoj osobnosti dítěte, protože se jedná o stresující a zátěžovou situaci. Posttraumatická stresová porucha se může projevat na rovině fyzické, emoční i sociální, a to i měsíce nebo roky od události, která ji vyvolala. Dítě se může projevat psychomotoricky neklidné, nesoustředěné, otupělé s úbytkem aktivity, problémy s usínáním nebo děsivými sny, přehnané úlekové reakce. Často dochází k somatizaci emocí, které se projeví bolestmi či jinými tělesnými obtížemi bez jasných příčin. Můžeme říct, že u těchto dětí se projevují následky traumat tím, že je dítě nejisté, ustrašené, bez sebedůvěry, anebo se u něj ve zvýšené míře projevuje agresivita a sklony k násilí. S tělesnými tresty se často spojují poruchy chování v dospělosti, poruchy osobnosti, týrání partnera nebo dítěte, sklon k závislosti k návykovým látkám (Lovasová, a další, 2006).

Na rozvoji různých tělesných chorob se může podílet stres, který dítě prožívá už jen z hrozby opakovaných tělesných trestů. Rodič pod vlivem vzteku, či alkoholu selže a dítě bude nepřiměřeně fyzicky potrestáno. Vaníčková vysvětluje pojem stresová nemoc: *jako skupinu nemocí, v jejichž vývoji se stres významně uplatnil. U dětí se jedná především o alergická onemocnění, zvýšenou úrazovost, kožní problémy, hypertenzi, vředovou chorobu a další*. (Vaníčková, 2004)

Schopnost vyrovnat se se stresem je u každého jedince různá. Schopnost je to vrozená, ale i získaná výchovou od rodičů a nazýváme ji resiliencí. Je vhodné tuto schopnost

v průběhu života posilovat. Copingem nazýváme způsob, jak se dítě vypořádá se zátěží neúměrného stresu. Důležité je posilovat sebevědomí dítěte a být dobrým modelem sociálního vzorce chování. V těžkých situacích je důležité pro dítě, aby mělo sociální oporu, a to je povinností každého rodiče. Jestliže nespravedlivě trestáme a nenecháme si prohřešek ani vysvětlit, ztrácí trest smysluplnost a stává se jen násilím. Psychická odolnost dítěte se tímto neposiluje, ale naopak snižuje (Vaníčková, 2004).

4.1 Syndrom CAN

Zkratka CAN (Child Abuse and Neglect) v překladu znamená: „syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte“. V roce 1883 vznikají v Anglii první dobrovolné organizace zabývající se fyzickým násilím na dětech. Roku 1962 v USA pediatr C.H. Kempe pojmenoval fyzické týrání jako syndrom bílého dítěte a prosadil nové zákony o povinném hlášení týraní dítěte. Zjistilo se, že každé fyzicky týrané dítě zároveň trpí i psychicky a emocionálně. Může to být formou aktivní jako ponižování, nadávání, výsměch, šikana, a to může vést k těžkým duševním škodám. Pasivní podobou se myslí zanedbávání základních duševních potřeb a toto je nazýváno psychická deprivace (vážné narušení psychického vývoje). Velmi významnou roli zde hrají závažné socio-ekonomické faktory prostředí dítěte a to chudoba, vzdělání, výchova, nezaměstnanost, úroveň bydlení, nedostatek zdravotní péče, devastace životního prostředí (Dunovský, a další, 1995). Členění syndromu CAN viz příloha č.1.

4.2 Posttraumatická stresová porucha

Nejčastějším následkem syndromu CAN je posttraumatická stresová porucha (PSTP), která vzniká jako zpožděná reakce na prožitý stres (Hanušová, 2006).

Hlavním spouštěčem u dětí bývá jakákoliv forma násilí, sexuálního zneužití, kterému je vystaveno opakovaně a dlouhodobě. Často se dítěti nedostává sociální podpory a ochrany od nejbližších osob. Další formou bývá tělesné týrání, formou krutých tělesných trestů spojených s citovým násilím (bolest z ponižení, strach, smutek). Traumatické vzpomínky se mohou opakovaně v plné síle vracet a tyto hrůzy přetrvávají často až do dospělosti. Proto je důležité tyto problémy hledat a umět najít řešení. PSTP může vzniknout v jakémkoliv věku, u dětí je tato resilience nižší než u dospělých lidí.

První příznaky se objevují přibližně po 4-6 měsících od prožité traumatizující události. U dětí bývá příznakem znovuprožívání traumatu, snové přehrávání traumatu, vizualizace. Dítě se často chová vyhýbavě všemu, co by připomnělo onu událost. Následuje ztráta prožívání radosti, výpadky paměti, podrážděnost, poruchy spánku. Velkým problémem se stává somatizace psychických problémů. Stres, kterému je dítě vystaveno způsobuje behaviorální, biologické a morfologické změny. Doporučuje se farmakologická léčba spojená s psychoterapií. Významně k léčbě přispívají antidepresiva, případně anxiolytika (Vaníčková, 2004).

Dunovský uvádí ve své knize, jak léčit akutní stavy. Prvním krokem by měla být přímá intervence, která řeší urgentní situaci. Hlavním úkolem je zabránit dalšímu násilí a ubližování a poskytnout odbornou pomoc, bohužel často to může znamenat i odebrat dítě z rodiny. Současně probíhá diagnostický proces ve spolupráci s OSPOD – oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kdy se na šetření podílí případně policie, lékař, škola, psychoterapeut. Je nutné následné dlouhodobé sledování dítěte i jeho rodiny, vytvoření komplexní podpory, vyřešení vztahů v rodině, a to hlavně s ohledem na zájem dítěte a jeho uzdravení (Dunovský, a další, 1995).

4.3 Sociálně právní ochrana dítěte

„Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Je upravena zákonem č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.“ (Špeciánová, 2007)

Touto ochranou se zabývají tyto organizace:

- Obecní úřady,
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- Krajské úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí.

Každé dítě má právo požádat o pomoc při ochraně svého života a dalších práv orgány sociálně-právní ochrany dětí. Dostane-li se dítě do vážného ohrožení, je nutné mu

poskytnout okamžitou ochranu, např. vydáním předběžného opatření. Primárním úkolem orgánu sociálně-právní ochrany dětí je preventivní a poradenská činnost (Špeciánová, 2007).

5 Legislativa upravující práva dětí

V otázce tělesných trestů se názory a legislativa v jednotlivých zemích na světě se různí. Z historického hlediska byly vždy tělesné tresty nedílnou součástí výchovy. První mezinárodní dokument, který byl přijata roku 1924, se nazývá: „Ženevská Deklarace práv dítěte“. Řešila právní postavení dítěte ve společnosti a zajištění jeho ochrany. Staví se proti diskriminaci, vykořisťování, otroctví dětí. Analyzovala celosvětový stav a vývoj dětí a pomohla ke změnám v přístupech k trpícímu dítěti. V roce 1946 byl založen Dětský fond Organizace spojených národů – UNICEF. Do roku 1953 se nazýval Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci a měl za úkol zmírňovat utrpení dětí po 2. světové válce. Dnes má zastoupení v 158 zemích a zabývá se ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí. V roce 1959 UNICEF dokázal prosadit ve Spojených národech novou právní normu, nazývanou „Chartu práv dítěte“, která byla zaměřena i na týrání a zneužívání dětí. Tato deklarace měla u nás zásadní vliv roku 1963 při utváření nového zákona o rodině (řeší náhradní rodinnou péči, vztahy rodičů a dětí). Na podnět UNICEF Organizace spojených národů roku 1989 vypracovala „Úmluvu o právech dítěte“. Na rozdíl od předcházejících dokumentů, které měli jen deklarativní charakter, byla k této Úmluvě vypracována prováděcí směrnice (Dunovský, a další, 1995).

Ratifikovalo ji 193 států a stala se pro ně plně závazná. V naší republice se stala platná ke dni 6.2. 1991. Dodržování úmluvy je ve všech státech kontrolováno Výborem pro práva dítěte OSN. Úmluva je zaměřená na ochranu dětí před násilím, řeší základní potřeby dítěte a lidská práva dítěte. Hlavní myšlenkou Úmluvy je, že dítě má stejnou hodnotu jako dospělý člověk (Lovasová, a další, 2006).

Česká republika je vázána při ochraně dětí Listinou základních práv a svobod a ta je i součástí ústavy ČR. Práva dítěte, které jsou obsažena v člancích Úmluvy jsou začleněna v právním řádu ČR (Vaníčková, 2004).

Dle Špeciánové je povinnost každého státu chránit děti před jakýmkoliv násilím, chránit zdravý vývoj a právem chráněné zájmy. Tato povinnost vyplývá z řady norem ústavního a mezinárodního charakteru. Ústavní zákon č.2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod upravuje základní lidská práva. Mezi základní lidská práva například patří:

- způsobilost každého mít právo,

- právo na život,
- právo na nedotknutelnost osoby,
- právo nebýt podroben mučení ani krutému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu,
- právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám,
- právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti,
- právo na ochranu jména.

V článku 32, hlavy IV. Je zdůrazněná potřeba poskytovat zvláštní ochranu dětem a mladistvým. Upravuje se i péče o dítě a výchova. Odloučení rodičů od dítěte je proti vůli rodičů možné jen na základě rozhodnutí soudu (Špeciánová, 2007).

5.1 Tělesné tresty z pohledu práva

Většina rodičů po celém světě ještě používá jako výchovný prostředek tělesné tresty. Vychází se z tradice a hlubokých kořenů konkrétní země. Proces uzákonit zákaz používání tělesných trestů tedy probíhá velmi obtížně a pomalu. Švédsko bylo prvním národem na světě, který zakázal veškeré tělesné tresty dětí v roce 1966, kdy byl odstraněn zákon, který rodičům umožňoval tělesně trestat své děti. Přestože zákon již nepodporoval právo rodičů používat fyzické tresty, věřilo se, že je to stále povoleno, protože nebyl v zákoně nikde definován zákaz. a proto dne 1. července 1979 Švédsko jako první země na světě výslovně zakazuje tělesné tresty dětí, a to prostřednictvím novely zákoníku o rodičovství a poručnictví, kde je uvedeno: *Děti mají nárok na péči, bezpečnost a dobrou výchovu. S dětmi je třeba zacházet s respektem k jejich osobě a individualitě a nesmí být vystaveni tělesným trestům ani jiným ponižujícím zacházením.* (Wikipedia, 2020)

V roce 1983 jako druhé přichází Finsko a ostatní severské země a postupně se připojuje Rakousko, Polsko, Německo, Maďarsko, Chorvatsko atd. Ke konci roku 2020 se k tomuto zakazu již připojilo 65 států a teritorií. Jedním z posledních států jsou Japonsko, Gruzie, Seychely, Skotsko a roku 2022 Wales. Zajímavostí je odhad, který uvádí, že přibližně 5 % švédských dětí je i nadále nelegálně a nezákonně trestáno, a to i když je fyzický trest dětí považován za společensky nepřijatelný. V dnešním světě sílí názor, který považuje

tělesné tresty za týrání dítěte, a tudíž za nezákonné. V USA tělesné tresty nejsou zakázané, jen v některých zemích jsou povolené pouze některé formy trestu. V Austrálii jsou povoleny jen tzv. rozumné fyzické tresty, kdy je třeba brát na zřetel věk, tělesné proporce, zdravotní stav a důvod trestu a případnou formu (Wikipedia, 2020).

Ombudsmanka Anna Šabatová i Helena Válková naše zmocněnkyně vlády pro lidská práva zvažují, zda by Česká republika měla uzákonit zákaz fyzických trestů u dětí. Anna Šabatová uvádí: *většina stále facku považuje za přiměřený výchovný prostředek. Pokud by ale dozorce ve věznici dal někomu facku, bylo by to shledáno jako protiprávní jednání. Má jiné nástroje. Měli bychom se zamyslet nad tím, zda by děti neměly mít stejné právo jako dospělí. Přece nemůžeme fackovat dospělé ani z výchovných důvodů.* (ČTK, 2019) Roku 2008 vládní výbor pro práva dítěte a ministryně pro lidská práva D. Stehlíková jednali o zákazu fyzického trestání. Tento návrh většina politiků a odborníků neschválila. Zajímavá je statistika z roku 2018 dle výkazů ministerstva práce o ochraně dětí bylo řešeno 531 dětí fyzicky týraných a z tohoto důvodu bylo odebráno 122 dětí z rodin. Bohužel u 6 dětí toto kruté zacházení skončilo úmrtím (ČTK, 2019).

Praktická část

Praktickou část tvoří vlastní výzkumné šetření s následným vyhodnocením získaných dat. Práce si klade za cíl zjistit, jaký mají v současnosti postoj pedagogicky vzdělaní rodiče k užívání tělesných trestů ve výchově dětí. Zaměříme se i na to, zda existuje souvislost mezi vlastní zkušeností respondentů s trestáním v dětství a používání tohoto výchovného prostředku u vlastních dětí.

5.2 Výzkumný problém

Problém tohoto výzkumu vychází z teoretických poznatků z oblasti tělesných trestů, výchovných prostředků a stylů, jež jsou charakterizované výše. Výchova v rodině je základním pilířem socializace dítěte, a proto budeme zkoumat a ověřovat souvislosti mezi používáním tělesných trestů ve výchově dětí a osobní zkušeností z dětství. Budeme hledat další příčiny, které formují postoj člověka k volbě výchovných prostředků. Jelikož je problematika tělesných trestů v České republice stále nevyjasněná a hojně diskutovaná, je nezbytné se tímto tématem zabývat a hledat nové trendy a možnosti ve výchově dětí.

5.3 Cíl výzkumu

Z výzkumného problému je patrné, že cílem tohoto šetření bylo zjistit názory a postoje pedagogicky vzdělaných lidí na používání tělesných trestů především ve výchově v rodinách, ale i ve školských institucích. Dalším záměrem bylo hlubší proniknutí do problematiky výchovných stylů a prostředků, které používají nebo budou používat při výchově svých dětí. V rámci šetření proběhla také analýza postoje pedagogicky vzdělaného respondenta k legislativnímu zákazu tělesných trestů.

5.4 Výzkumné otázky

Pro kvantitativní výzkumné šetření je typické stanovení vědeckých hypotéz, které se potvrzují nebo vyvracejí, pro toto šetření byly zvoleny výzkumné otázky, a to i z toho důvodu, že získaná data jsou vyhodnocena pomocí deskriptivní (popisné) statistiky.

Deskriptivní výzkumný problém *zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu* (Gavora, 2000).

Na základě výzkumného problému byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- a) Jaký mají vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty?
- b) Jaké jsou názory respondentů na užívání tělesných trestů v rodině?
- c) Jakou mají respondenti osobní zkušenost s tělesnými tresty z dětství?
- d) Jaký má vliv osobní zkušenost z dětství s fyzickými tresty na jejich současný postoj k tělesným trestům?
- e) Jaký je názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích?
- f) Jaký je názor respondentů na úplný zákaz používání tělesných trestů v rodinách?
- g) Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy?

5.5 Metoda a technika sběru dat

Výzkumné šetření bylo realizováno kvantitativní explorativní metodou sběru dat, a to dotazováním pomocí vytvořeného dotazníku. Podle kontaktu s dotazovaným jsou rozlišovány tyto techniky sběru dat, a to osobní, telefonické, písemné a elektronické. Vzhledem k epidemiologické situaci v lednu 2021 v době sběru dat nebyl umožňován osobní kontakt mezi lidmi. Tudíž byl zvolen online elektronický sběr dat. Dalším důvodem byla možnost získat touto metodou dostatečné množství relevantních dat k dané problematice. Hendl ve své knize uvádí: *dotazník je silný nástroj sběru dat. Dotazníky jsou tvárné a umožňují sběr subjektivních i objektivních údajů prostřednictvím otevřených i uzavřených otázek.* (Hendl, a další, 2017)

Dotazník se skládá z 25 otázek, z toho 6 otázek je polouzavřených. U těchto polouzavřených otázek byla dána možnost volby z nabízených variant, tak i možnost vlastního vyjádření. Otázky byly formulovány dostatečně srozumitelně a nebylo zapotřebí dalších vysvětlení. Ve vstupní části dotazníků byl nejdříve představen tazatel. Respondenti byli seznámeni s účelem a cílem šetření a následně ubezpečeni o anonymitě dotazování. První tři položky se dotazují na základní demografické údaje o respondentovi, konkrétně na pohlaví, věk a velikost bydliště. Zajímavé bylo zjištění, zda

věk nebo velikost bydliště má vliv na postoj respondenta k dané problematice. Další položky se již konkrétněji věnovaly výzkumnému problému, k postoji respondenta na výchovu pomocí tělesných trestů. Většina otázek je uzavřených, nabízejí jasné možnosti odpovědí a tím se stávají pro respondenta snadněji a rychleji vyplnitelné. Součástí dotazníku je také poděkování respondentům za vyplnění dotazníků.

5.6 Předvýzkum dotazníkového šetření

Před realizací dotazníkového šetření, bylo nutné na malém souboru respondentů provést předvýzkum. Cílem bylo testování zvoleného nástroje, zajištění hladkého průběhu dotazování a seznámení se s výzkumným nástrojem. V této výzkumné fázi byli požádáni 4 respondenti o vyplnění online internetového dotazníku, vytvořeného prostřednictvím Google formulářů, aby došlo k ověření srozumitelnosti a vhodnosti formulace otázek. Předvýzkum ověřil validitu odpovědí na všechny výzkumné otázky a mohlo být zahájeno dotazování.

5.7 Charakteristika výzkumného soubor

Výběr výzkumného soubor v rámci dotazníkového šetření byl zaměřen pouze na pedagogicky vzdělané lidi, pracující v oboru učitelství nebo vychovatelství. Byla zvolena internetová podoba dotazníkového šetření. Online dotazník byl zaslán do uzavřených facebookových pedagogických skupin, např. „Jdi pracovat v pedagogických oborech“, „Učitelky MŠ sobě“, „Inspirace pro paní učitelky do MŠ“, „Inspirace pro vychovatelky a vychovatele“. Věková skupina byla dána ukončeným pedagogickým vzděláním. Výzkumný soubor tvoří 811 respondentů, 24 mužů a 787 žen. Z tohoto souboru má alespoň jedno dítě 475 respondentů a 336 dítě nemá. Průměrný věk respondentů byl 35 let, což bylo do určité míry ovlivněno zvoleným způsobem šetření prostřednictvím Facebooku.

6 Analýza a interpretace výsledků výzkumného šetření

V této části práce je představen výzkumný soubor na základě demografických údajů. Získané údaje slouží pro bližší charakteristiku respondentů a vytvoření konkrétnějšího obrazu celého výzkumného souboru. V rámci prezentace získaných údajů početního zastoupení v jednotlivých kategoriích bylo využito tabulkové nebo grafické zpracování.

6.1 Dotazníkové šetření

6.1.1 Pohlaví

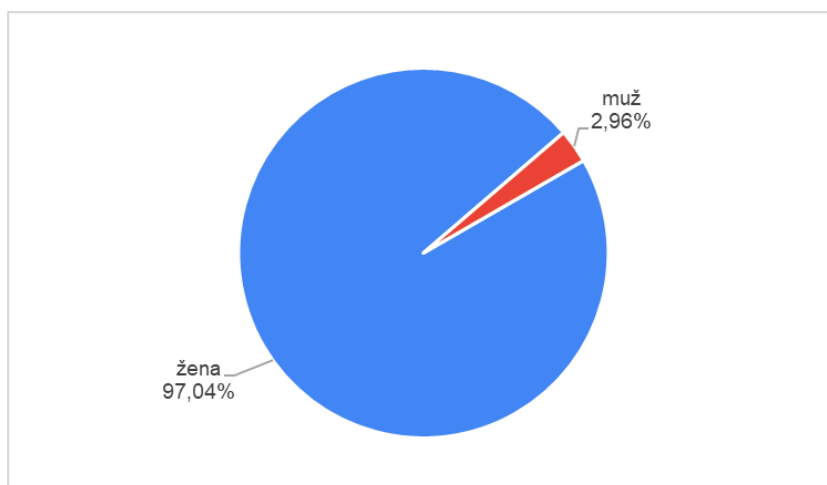
Účast respondentů byla překvapivě velmi vysoká. Během několika dní se elektronického dotazníkového šetření zúčastnilo 811 respondentů. Mnohem vyšší početní zastoupení žen ve výzkumném souboru je dáno faktem, že mužů pracuje na těchto pedagogických pozicích jen velmi málo. Procentuální zastoupení mužů je 2,96 % a žen 97,04 %. Absolutní četnost je tedy 787 žen, 24 mužů.

Tabulka 2: Rozdělení respondentů dle pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost
žena	787	97,04%
muž	24	2,96%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.2 Věk

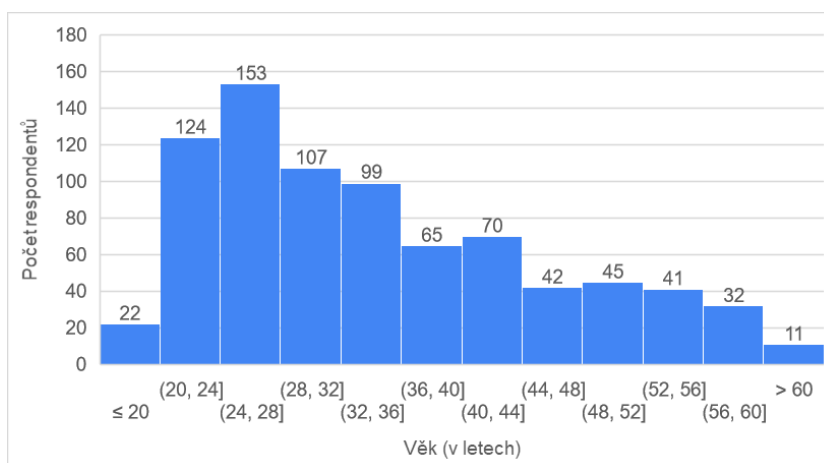
Průměrný věk respondentů je 35 let a medián 32 let. Nejmladšímu respondentovi je 19 let a nejstarší je ve věku 64 let. Věkové rozložení respondentů je do určité míry ovlivněno tím, že byl sběr dat zvolen elektronickou cestou v uzavřených facebookových skupinách na internetu. Zde najdeme pedagogické pracovníky spíše mladšího ročníku, ale vzhledem k epidemiologické situaci nebyla možná jiná volba sběru dat.

Tabulka 3: Věk respondentů

Medián	Průměr	MIN	MAX
32,00	35,00	19	64

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 2: Věkové rozložení respondentů

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.3 Velikost obce podle počtu obyvatel

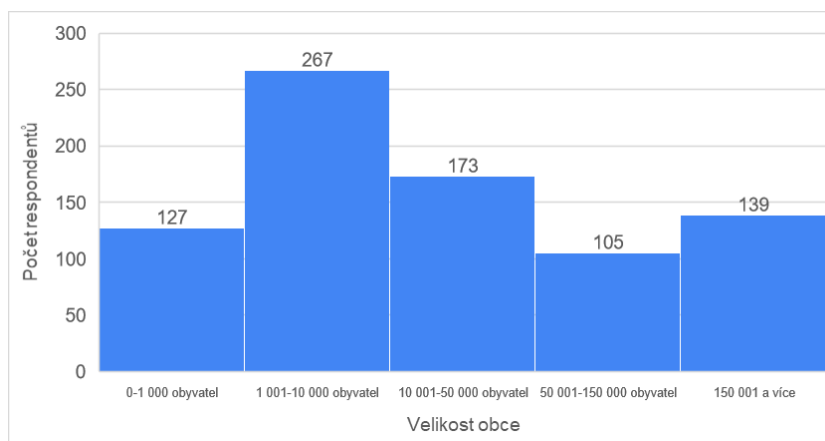
Pro tuto otázku jsme zvolili rozdělení velikostí obcí do pěti kategorií, z nichž v kategorii nejmenších obcí do 1000 obyvatel se zařadilo 127 respondentů (15,66 %), do kategorie 1.001-10.000 obyvatel spadá 267 respondentů (32,92 %), v kategorii 10.001-50.000 se zúčastnilo 173 respondentů (21,33 %) a v kategorii 50.001 – 150.000 obyvatel patří 105 respondentů (12,95 %), do skupiny se 150.001 a více obyvatel se zařadilo 139 respondentů (17,4 %).

Tabulka 4: Velikost obce dle počtu obyvatel

Počet obyvatel	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-1 000 obyvatel	127	15,66%
1 001-10 000 obyvatel	267	32,92%
10 001-50 000 obyvatel	173	21,33%
50 001-150 000 obyvatel	105	12,95%
150 001 a více	139	17,14%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 3: Velikost obce dle počtu obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.4 Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte

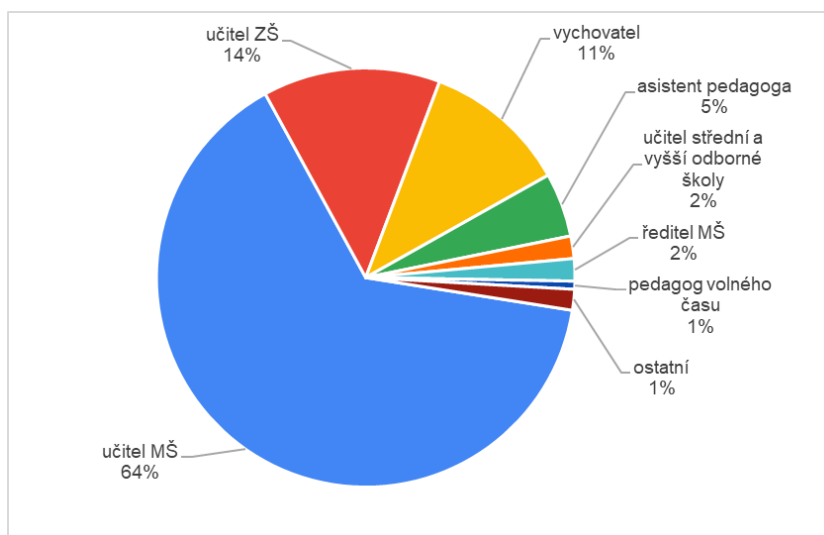
Šetření se zúčastnili tito pedagogičtí pracovníci podle četnosti: 522 učitelek MŠ (64,36 %), 111 učitelů ZŠ (13,69 %), 90 vychovatelů (11,10 %), 40 asistentů pedagoga (4,9 %), 14 ředitelů (vedoucí učitel MŠ (1,73 %), 14 učitelů SŠ a VOŠ (1,73 %), 20 ostatních (2,47 %).

Tabulka 5: Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte

Povolání	Absolutní četnost	Relativní četnost
učitel MŠ	522	64,36%
učitel ZŠ	111	13,69%
vychovatel	90	11,10%
asistent pedagoga	40	4,93%
učitel střední a vyšší odborné školy	14	1,73%
ředitel MŠ	14	1,73%
pedagog volného času	5	0,62%
lektor	2	0,25%
učitel ZUŠ	2	0,25%
psycholog	1	0,12%
speciální pedagog	1	0,12%
speciální pedagog na běžné ZŠ	1	0,12%
speciální pedagog v MŠ	1	0,12%
sportovní asistent	1	0,12%
školní asistent	1	0,12%
učitel MŠ speciální	1	0,12%
učitel speciální ZŠ	1	0,12%
učitel VŠ	1	0,12%
vedoucí dětské skupiny	1	0,12%
výukový konzultant	1	0,12%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 4: Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.5 Byl/a jste v dětství fyzicky trestán

Všech 811 respondentů si vybíralo ze čtyř možností. Šetření ukázalo, že 13,07 % (N = 106) respondentů nebylo v dětství nikdy fyzicky trestáno, jen výjimečně 41,80 % (N = 339), občas ano 37,11 % (N = 301) a velmi často bylo fyzicky trestáno 8,01 % (N = 65) respondentů. Z tohoto šetření tedy vyplývá, že 86,93 % respondentů bylo v dětství

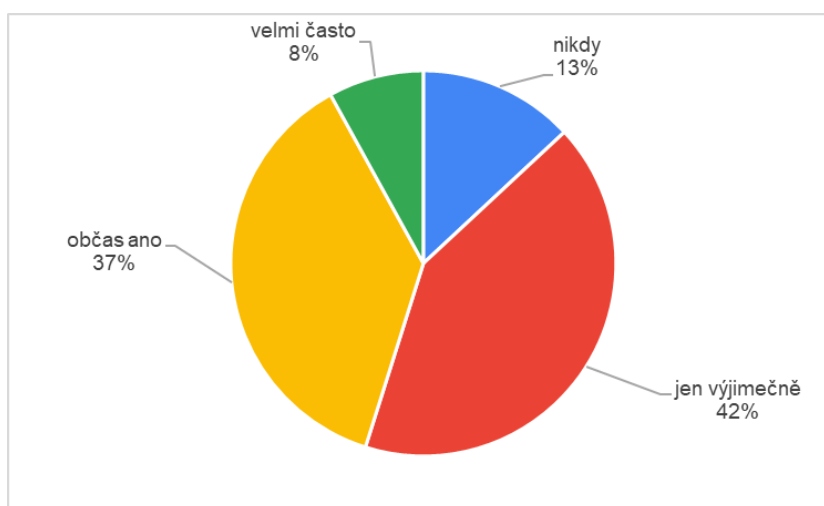
vychovááno pomocí fyzického trestu. Z tohoto čísla můžeme vyvodit, že v České republice byl v minulosti tento výchovný prostředek ve velké míře užíván.

Tabulka 6: Byl/a jste v dětství fyzicky trestán

	Absolutní četnost	Relativní četnost
nikdy	106	13,07%
jen výjimečně	339	41,80%
občas ano	301	37,11%
velmi často	65	8,01%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 5: Byl/a jste v dětství fyzicky trestán

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.6 S jakými fyzickými tresty máte osobní zkušenost jako dítě?

(možno více odpovědí)

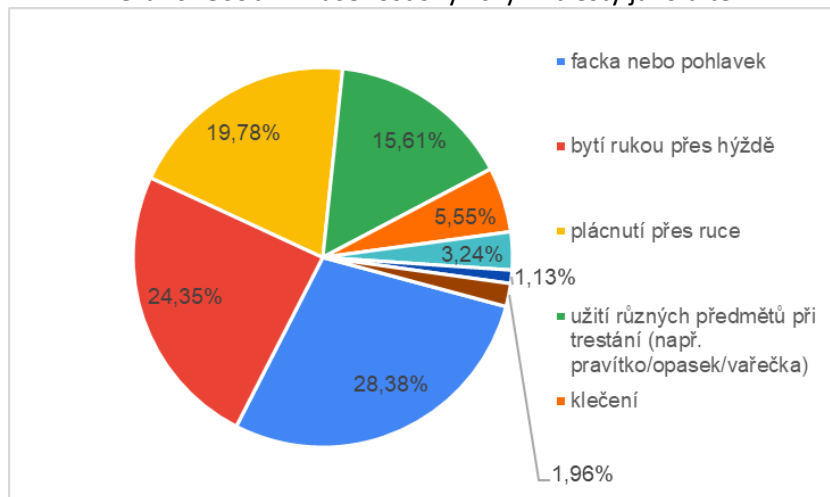
Nejčastějším fyzickým trestem používaným při výchově respondenta rodičem byl pohlavek, facka 28,38 % (N = 578), druhý v pořadí následuje bytí rukou přes hýždě 24,35 % (N = 496) a plácnutí přes ruku 19,78 % (N = 403) užití různých předmětů při trestání, např. pravítko, opasek, vařečka, rákoska 15,61 % (N = 318), klečení 5,55 % (N = 113), tahání za vlasy nebo uši 3,24 % (N = 16), odpírání jídla 1,13 % (N = 23), jiné 1,96 % (N = 40).

Tabulka 7: Osobní zkušenost s fyzickými tresty jako dítě

	Absolutní četnost	Relativní četnost
facka nebo pohlavek	578	71,18%
bytí rukou přes hýždě	496	61,08%
plácnutí přes ruce	403	49,63%
užití různých předmětů při trestání (např. pravítko/opasek/vařečka)	318	39,16%
klečení	113	13,92%
tahání za vlasy nebo uši	66	8,13%
odpírání jídla nebo zamykání do místnosti	23	2,83%
jiné	40	4,93%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 6: Osobní zkušenost s fyzickými tresty jako dítě

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.7 Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán/a

(možno více odpovědí)

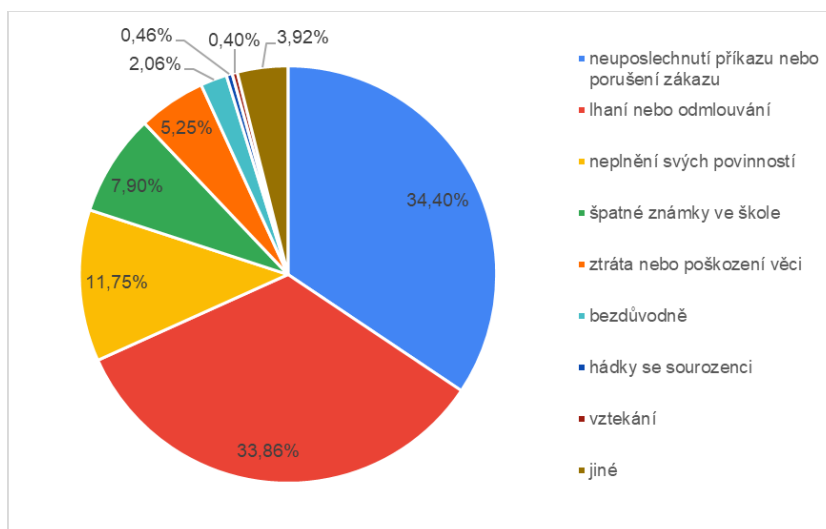
Bylo zajímavé zjistit, za co byli respondenti nejčastěji trestáni. První místo obsadilo neuposlechnutí příkazu, porušení zákazu 34,40 % (N = 518), následovaly špatné známky ve škole 7,90 % (N = 119) lhaní nebo odmlouvání 33,86 % (N = 510), neplnění svých povinností 11,75 % (N = 177), ztráta nebo poškození věci 5,25 % (N = 79), bezdůvodně 2,06 % (N=31), jiné 3,92 % (N = 59).

Tabulka 8: Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán/a

	Absolutní četnost	Relativní četnost
neuposlechnutí příkazu nebo porušení zákazu	518	63,79%
lhaní nebo odmlouvání	510	62,81%
neplnění svých povinností	177	21,80%
špatné známky ve škole	119	14,66%
ztráta nebo poškození věci	79	9,73%
bezdůvodně	31	3,82%
hádky se sourozenci	7	0,86%
vztekaní	6	0,74%
jiné	59	7,27%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 7: Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán/a

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.8 Kým jste byl/a tělesně trestán/a

(možno více odpovědí)

Šetření ukázalo, že respondenti byli častěji trestáni fyzicky matkou 56,27 % (N=561), otcem 39,72 % (N = 396), babička 0,9 % (N=9), jiné 2,51 % (N = 25). Tato situace je zřejmě dána faktem, že se více podílejí na výchově svých dětí matky, otcové mají stále hlavní úkol rodinu finančně zajistit, a z toho vyplývá, že musejí trávit více času mimo domov.

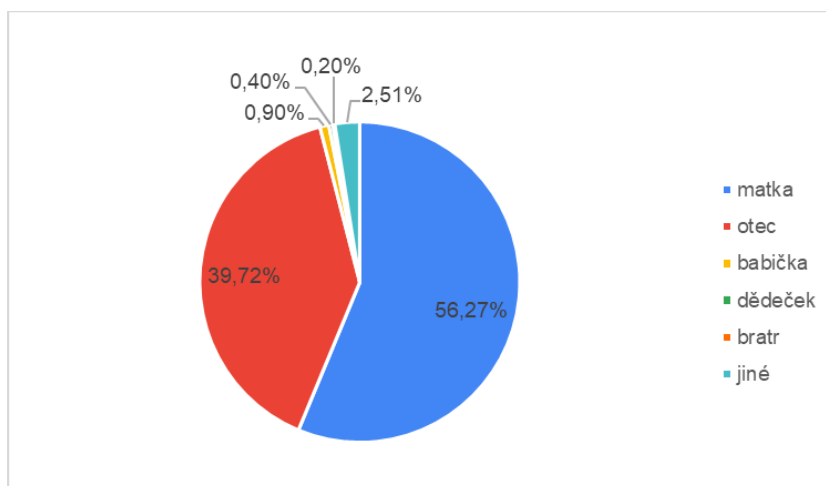
Tabulka 9: Kým jste byl/a tělesně trestán/a

	Absolutní četnost	Relativní četnost
matka	561	69,09%
otec	396	48,77%
babička	9	1,11%
dědeček	4	0,49%
bratr	2	0,25%
jiné	25	3,08%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 8: Kým jste byl/a tělesně trestán/a

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.9 Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění

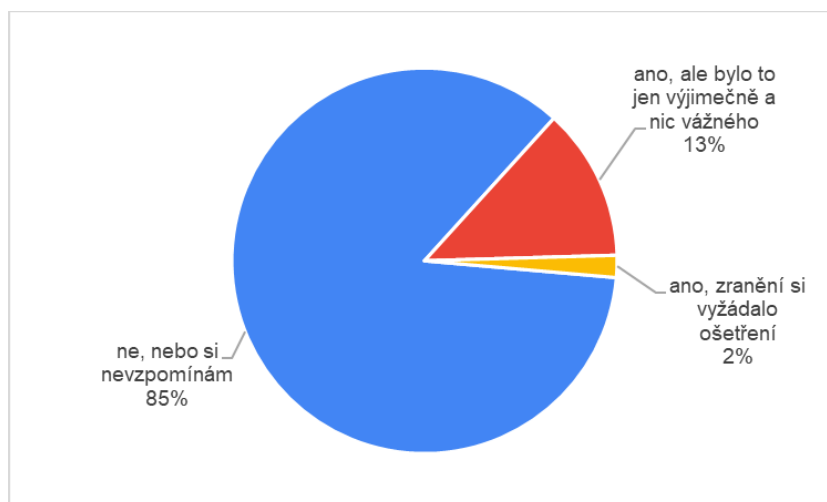
Na tuto otázku odpovědělo 85,35 % (N = 600) respondentů, že v dětství při fyzickém trestání jim nebylo způsobeno žádné zranění nebo si na nic takového nevzpomínají. 12,80 % (N = 90) odpovědělo, že zcela výjimečně jim bylo při fyzickém trestání způsobeno zranění, ale nevyžádalo si žádné ošetření. Zbýlých 1,85 %, (N = 13) respondentů bylo v dětství fyzicky trestáno a při tom jim bylo způsobeno zranění, které si vyžádalo ošetření. Vznikne-li při fyzickém trestání nějaké zranění, můžeme to již považovat za fyzické týrání.

Tabulka 10: Vzniklo Vám při fyzickém trestání nějaké zranění

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne, nebo si nevzpomínám	600	85,35%
ano, ale bylo to jen výjimečně a nic vážného	90	12,80%
ano, zranění si vyžádalo ošetření	13	1,85%
Celkem	703	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 9: Vzniklo Vám při fyzickém trestání nějaké zranění

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.10 Jaký převažující výchovný styl používala Vaše matka?

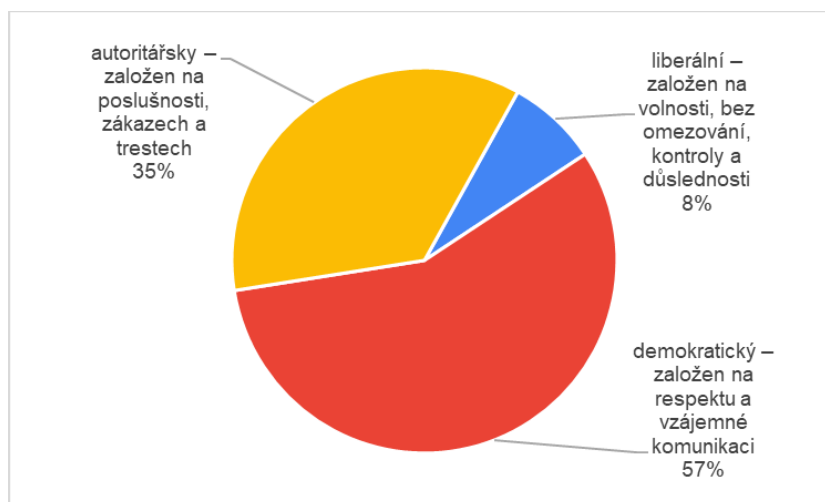
Na tuto otázku odpovědělo celkem 810 respondentů. Nejčastěji používaný výchovný styl ze strany matky byl podle odpovědí demokratický styl s celkovým podílem 56,79 % (N = 460), dalším zastoupeným stylem výchovy byl autoritářský styl s podílem 35,56 % (N = 288). Jen 7,65 % (N = 62) respondentů odpovědělo, že jejich matka používala liberální styl výchovy.

Tabulka 11: Výchovný styl matky

	Absolutní četnost	Relativní četnost
liberální – založen na volnosti, bez omezování, kc	62	7,65%
demokratický – založen na respektu a vzájemné	460	56,79%
autoritářsky – založen na poslušnosti, zákazech	288	35,56%
Celkem	810	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 10: Výchovný styl matky

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.11 Jaký převažující výchovný styl používal Váš otec?

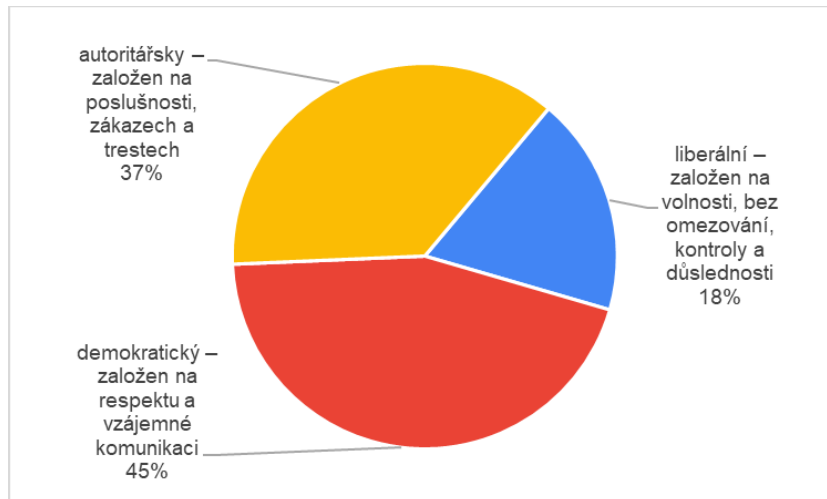
U této otázky jsem předpokládala, že většina respondentů odpoví, že jejich otec při výchově využíval autoritářský styl výchovy. Na tuto otázku odpovědělo 783 z celkových 811 respondentů, a to bylo způsobeno tím, že respondent vyrůstal bez otce. Šetření dokázalo, že nejčastěji využívaným výchovným stylem ze strany otce, byl demokratický styl 44,83 % (N = 351), dalším zastoupeným stylem byl autoritářský s četností 36,78 % (N = 288). Liberální styl byl používán u 18,39 % (N = 144) otců. Ze zjištěných údajů je patrné, že matka i otec ve stejné míře používali autoritářský styl.

Tabulka 12: Výchovný styl otce

	Absolutní četnost	Relativní četnost
liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a c	144	18,39%
demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci	351	44,83%
autoritářsky – založen na poslušnosti, zákazech a trestech	288	36,78%
Celkem	783	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 11: Výchovný styl otce

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.12 Jaký převažující výchovný styl používáte při pedagogické činnosti?

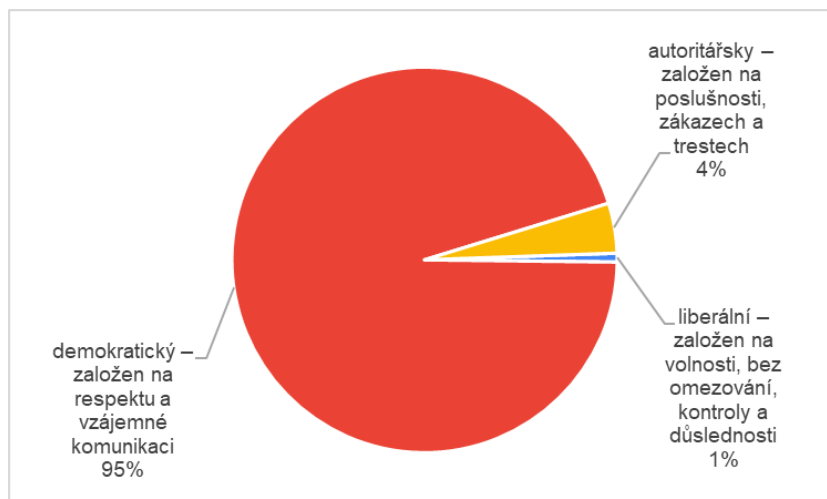
Při pedagogické činnosti respondentů dominuje demokratický styl výchovy 95,07 % (N = 771). Autoritářský styl byl zastoupený 4,95 % (N = 34), kde bych očekávala vyšší zastoupení. Minoritní četnost výchovného stylu při pedagogické činnosti patřila liberálnímu stylu 0,74 % tedy pouhých 6 respondentů.

Tabulka 13: Váš výchovný styl ve Vaší pedagogické praxi

	Absolutní četnost	Relativní četnost
liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a důslednosti	6	0,74%
demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci	771	95,07%
autoritářsky – založen na poslušnosti, zákazech a trestech	34	4,19%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 12: Váš výchovný styl ve Vaší pedagogické praxi

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.13 Máte své vlastní děti?

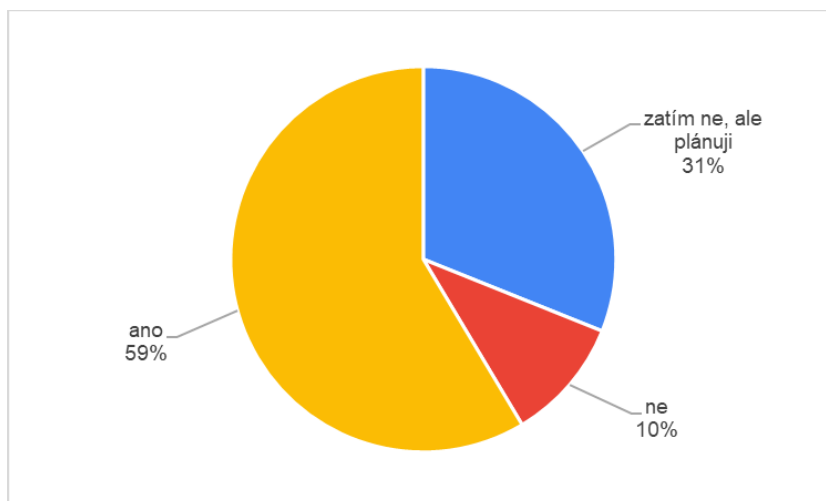
Většina respondentů odpověděla, že své vlastní děti mají, a to v počtu 58,57 % (N = 475), Těch, kteří děti nemají ale plánují bylo 31,07 % (N = 252). Šetřením se také zjistilo, že 10,36 % (N = 84) respondentů z různých důvodů děti nemá ani neplánuje. Tato skupina respondentů na okruh otázek týkajících se výchovy vlastních dětí dále neodpovídala.

Tabulka 14: Máte své vlastní děti

	Absolutní četnost	Relativní četnost
zatím ne, ale plánuji	252	31,07%
ne	84	10,36%
ano	475	58,57%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 13: Máte své vlastní děti

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.14 Jaký převažující výchovný styl používáte/budete používat při výchově svých dětí

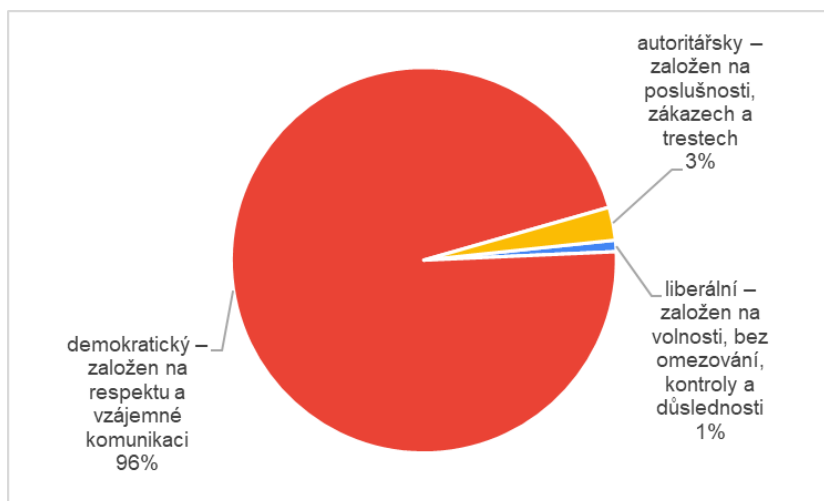
Většina respondentů se jednoznačně přiklání ve výchově svých dětí k uplatňování demokratického stylu výchovy 96,28 % (N = 699). Autoritářský styl byl zastoupen z 2,75 % (N = 20). Pouhých 7 respondentů preferuje styl liberální výchovy, a to je v relativním zastoupení 0,96 %.

Tabulka 15: Váš výchovný styl u svých dětí

	Absolutní četnost	Relativní četnost
liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a důslednosti	7	0,96%
demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci	699	96,28%
autoritářsky – založen na poslušnosti, zákazech a trestech	20	2,75%
Celkem	726	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 14: Váš výchovný styl u svých dětí

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.15 Používáte nebo budete používat při výchově svých dětí fyzické tresty?

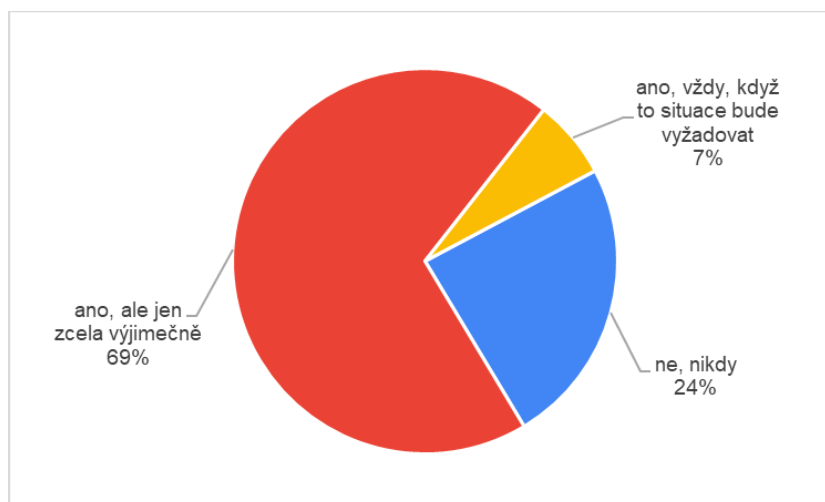
Zjistit kolik respondentů má v úmyslu anebo již používá ve výchově svých dětí fyzické tresty, bylo jedno z nejdůležitějších otázek výzkumu. Z odpovědí vyplývá, že 75,83 % (N = 549) respondentů je odhodláno používat ve výchově svých dětí fyzických trestů. Z celkového počtu 724 respondentů odpovídajících na tuto otázku je 69,20 % (N = 501), kteří jsou rozhodnuti používat fyzické tresty jen výjimečně a 6,63 % (N = 48) vždy, když to situace bude vyžadovat. Zbýlá skupina 24,17 % (N = 175) respondentů odpověděla, že nikdy nebude používat tělesné tresty při výchově svých dětí. Je tedy patrné, že dochází pozvolna ke změně přístupu rodičů k výchově svých potomků a nechtějí vůbec používat fyzické tresty.

Tabulka 16: Používání tělesných trestů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne, nikdy	175	24,17%
ano, ale jen zcela výjimečně	501	69,20%
ano, vždy, když to situace bude vyžadovat	48	6,63%
Celkem	724	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 15: Používání tělesných trestů

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.16 Jaké výchovné prostředky preferujete nebo budete preferovat při výchově svých dětí?

(možno více odpovědí)

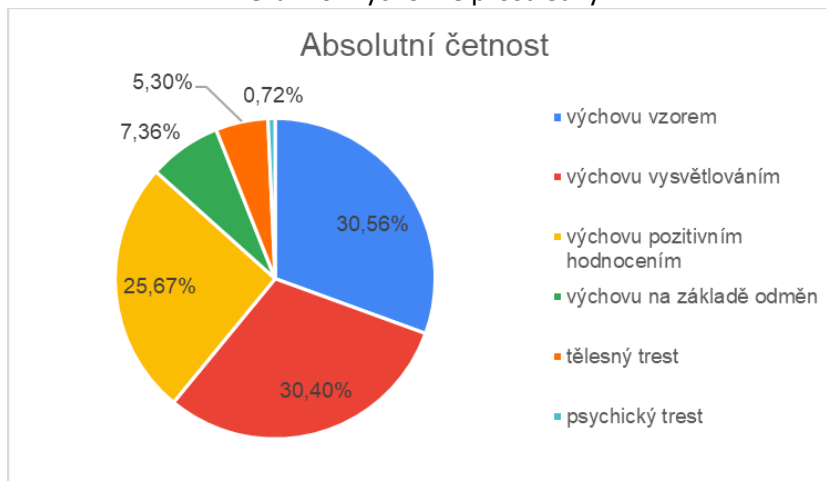
Z hlediska četnosti odpovědí byl s nepatrným rozdílem nejčastěji zastoupen výchovný prostředek výchova vzorem 30,56 % (N = 594), dále vysvětlováním 30,40 % (N= 591) a výchova pozitivním hodnocením (pochvalou) 25,67 % (N = 499), výchova na základě odměn 7,36 % (N = 143), tělesný trest 5,30 % (N=103), psychický trest 0,72 % (N=14).

Tabulka 17: Výchovné prostředky

	Absolutní četnost	Relativní četnost
výchovu vzorem	594	73,15%
výchovu vysvětlováním	591	72,78%
výchovu pozitivním hodnocením	499	61,45%
výchovu na základě odměn	143	17,61%
tělesný trest	103	12,68%
psychický trest	14	1,72%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 16: Výchovné prostředky

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.17 Myslíte si, že tělesné tresty zamezí opakování přestupků, poučí trestaného a zlepší se jeho chování?

74,87 % (N = 593) respondentů se domnívá, že tělesné tresty nezamezí opakování přestupků a ani nezlepší chování dětí. Ze 792 odpovídajících respondentů si 58,46 % (N = 463) myslí, že nejúčinnější je vysvětlení přestupku a domluva. Zatímco 16,41 % (N = 130) z celku uvedlo, že mnohem účinnější jsou různé zákazy činností. Poslední skupina 25,13 % (N = 199) si myslí, že tělesný trest plní tento účel.

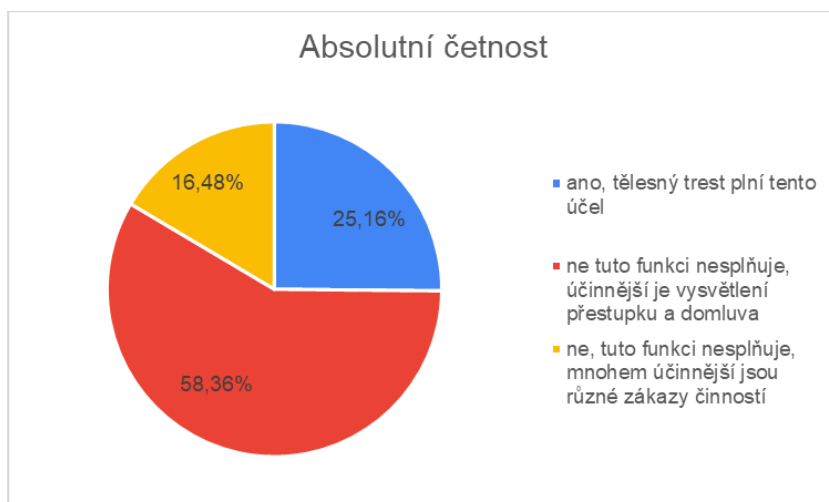
Tabulka 18: Výchovné působení fyzického trestu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, tělesný trest plní tento účel	200	24,63%
ne tuto funkci nesplňuje, účinnější je vysvětlení přestupku a domluva	464	57,14%
ne, tuto funkci nesplňuje, mnohem účinnější jsou různé zákazy činností	131	16,13%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 17: Výchovné působení fyzického trestu

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.18 Jaké výchovné prostředky používali Vaši rodiče?

(možno více odpovědí)

Respondenti se měli vyjádřit k otázce výchovných prostředků svých rodičů. Výchova vysvětlováním 25,12 % (N = 529) byla označená jako nejčastější výchovný prostředek, na druhém místě s minimálním rozdílem byla výchova pomocí fyzických trestů 23,50 % (N = 495), výchova vzorem 17,90 % (N = 377), výchova pozitivním hodnocením 11,78 % (N = 248), výchova na základě odměn 11,30 % (N = 238), psychický trest 10,40 % (N = 219).

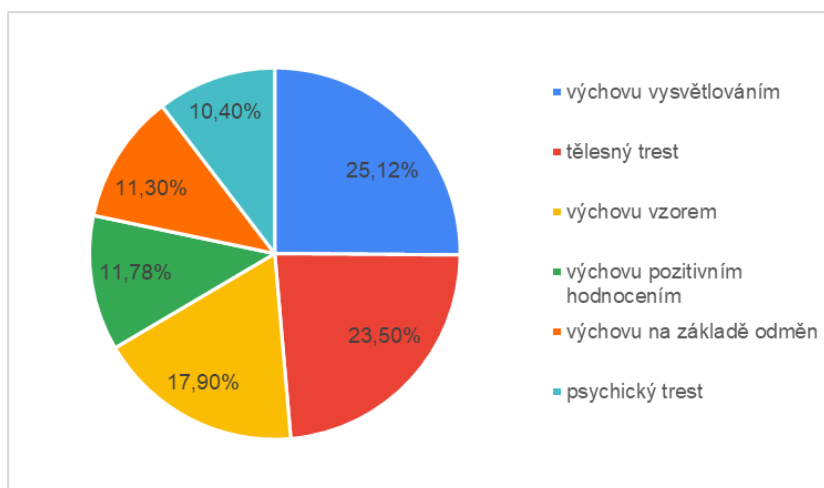
Rozhodně je zajímavé porovnat výchovné prostředky používané a preferované respondentem a jaké používaly jejich rodiče. Zde si můžeme všimnout, že došlo k zásadním změnám. Tělesný trest u respondenta se umístil na předposledním místě a to 12,68 %. Při jejich výchově rodičem se fyzický trest umístil na druhém místě s 60,96 %. Shoda nastává u výchovného prostředku vysvětlováním, který se ukázal jako nejčastější způsob, jak vychovávat své dítě. Jako nejvíce nepřijatelný výchovný prostředek se ukázal psychický trest. Určitě je dobré se pozastavit nad tím, co a jak je vnímáno jako psychický trest. Respondent jako rodič v podstatě nechce vědomě psychicky trestat své dítě. Takových respondentů je pouze 1,72 %. Zároveň, ale u svých rodičů vnímalo 26,97 % respondentů, že bylo psychicky trestáno. Dá se tedy usoudit, že to, co vnímá dítě jako psychické trestání, nemusí být stejně vnímáno i rodičem.

Tabulka 19: Výchovné prostředky Vašich rodičů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
výchovu vysvětlováním	529	65,15%
tělesný trest	495	60,96%
výchovu vzorem	377	46,43%
výchovu pozitivním hodnocením	248	30,54%
výchovu na základě odměn	238	29,31%
psychický trest	219	26,97%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 18: Výchovné prostředky Vašich rodičů

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.19 Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn?

(možno více odpovědí)

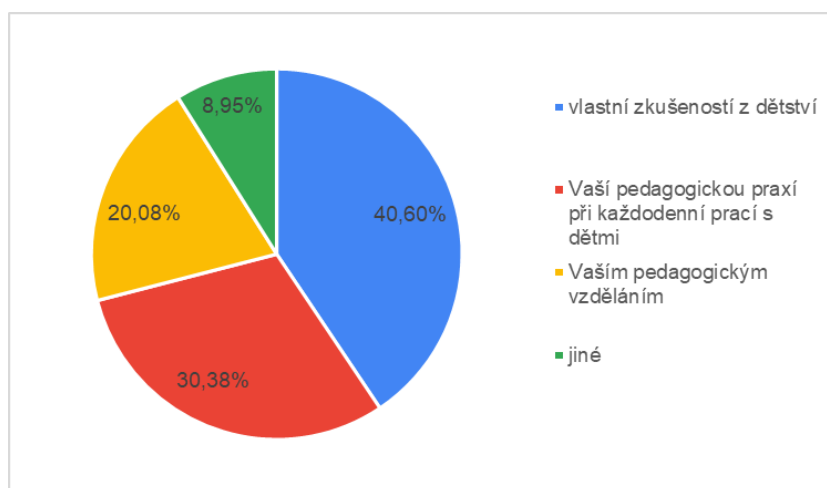
Šetření zjistilo, že respondenti se domnívají, že jejich postoj k tělesným trestům byl ovlivněn mnoha faktory. Nejčastější ovlivňující faktor byla zkušenost s tělesnými tresty z dětství 40,60 % (N = 540), pedagogická zkušenost při práci s dětmi 30,38 % (N = 404) a v neposlední řadě i jejich pedagogické vzdělání 20,08 % (N = 267). Jiné 8,95 % (N = 119). Šetření potvrdilo, že naše zkušenost v dětství má zásadní dopad na utváření našich postojů v této problematice. Pedagogické vzdělání a praxe s výchovou dětí ve školských institucích má také velký vliv u těchto respondentů na utváření jejich postojů k používání tělesných trestů ve výchově svých dětí.

Tabulka 20: Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Mastní zkušeností z dětství	540	66,50%
vaší pedagogickou praxí při každodenní práci s dětmi	404	49,75%
vaším pedagogickým vzděláním	267	32,88%
jiné	119	14,66%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 19: Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.20 Byl/a jste v dětství někdy fyzicky trestán/a pedagogem?

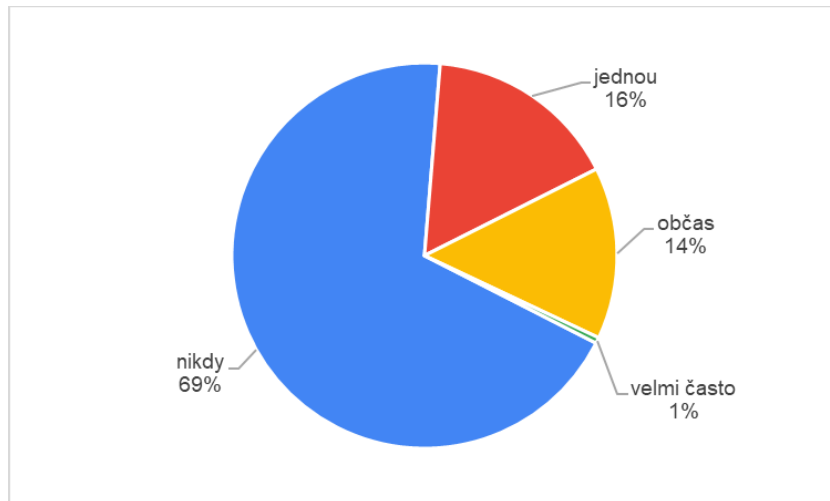
Přestože jsou již dlouhou dobu ve školských institucích tělesné tresty zakázány, tak dotazníkovým šetřením bylo zjištěno u třetiny dotazovaných, že mají osobní zkušenost s fyzickým trestem. ze strany pedagoga. 16,28 % (N = 132) respondentů bylo trestáno pedagogem jen jednou, 14,43 % (N = 117) bylo trestáno občas a 0,49 % (N = 4) dokonce velmi často. Většina respondentů v celkovém počtu 558, tedy 68,80 % nikdy nebylo fyzicky trestáno pedagogem. V 19. století na základě vládního nařízení byly ve školských institucích tělesné tresty zapovězeny. Pedagog mohl být za porušování nařízení i trestně stíhán. Toto platí v podstatě do dnes.

Tabulka 21: Byl/a jste fyzicky trestán/a pedagogem

	Absolutní četnost	Relativní četnost
nikdy	558	68,80%
jednou	132	16,28%
občas	117	14,43%
velmi často	4	0,49%
Celkem	811	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 20: Byl/a jste fyzicky trestán/a pedagogem

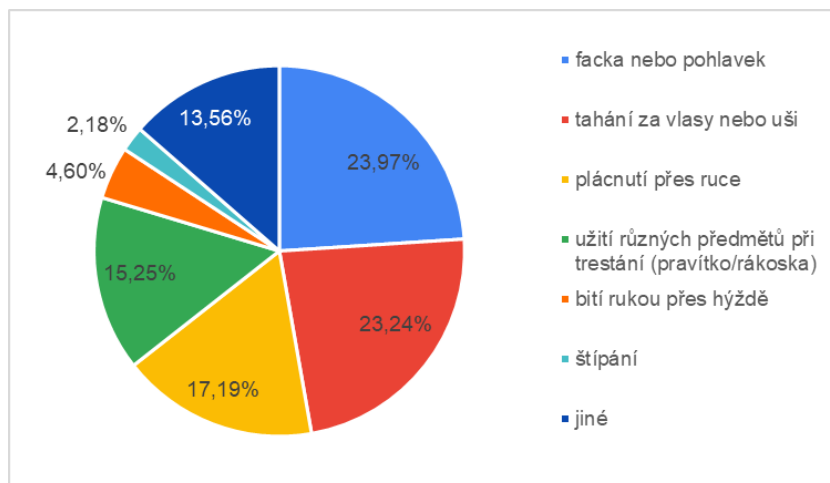
Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.21 Jaký fyzický trest u Vás pedagog použil?

(možno více odpovědí)

Z šetření vyplývá, že nejpoužívanější fyzický trest ze strany pedagoga byl facka, pohlavek 23,97 % (N = 99), s nepatrným rozdílem skončilo štípání tahání za vlasy, uši 23,24 % (N = 96), dále plácnutí přes ruce 17,19 % (N = 71), užití různých předmětů při 15,25 % (N = 63), bití rukou přes hýždě 4,60 % (N = 19), štípání 2,18 % (N = 9), jiné 13,56 % (N = 56).

Graf 21: Jaký fyzický trest pedagog použil

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.22 Je podle Vás správné, že pedagog nesmí ve své praxi použít fyzický trest?

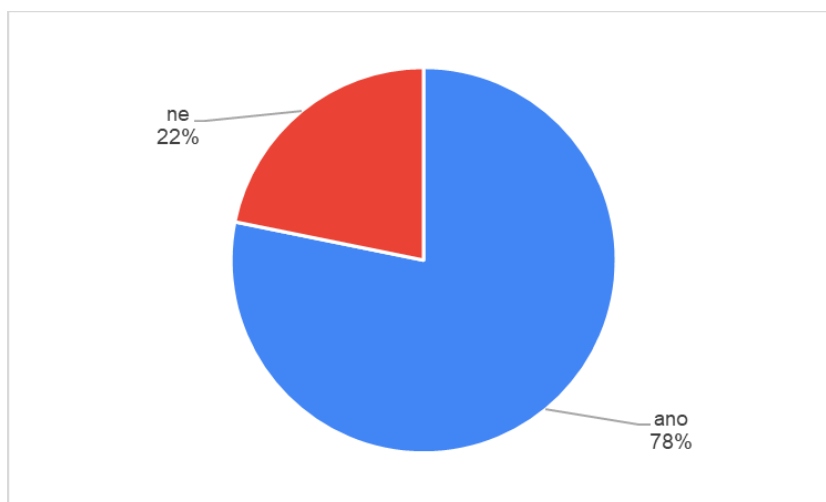
Vzhledem k legislativnímu zákazu tělesných trestů ve školských institucích je překvapením, že 21,81 % (N = 176) pedagogických pracovníků by uvítalo možnost ve své praxi použít fyzický trest. Zbýlých 78,19 % (N = 631) souhlasí s tím, že pedagog ve své praxi nesmí používat tělesné tresty.

Tabulka 22: Je správné, že pedagog nesmí použít fyzický trest

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	631	78,19%
ne	176	21,81%
Celkem	807	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 22: Je správné, že pedagog nesmí použít fyzický trest

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.23 Setkal/a jste se ve své praxi s používáním fyzických trestů?

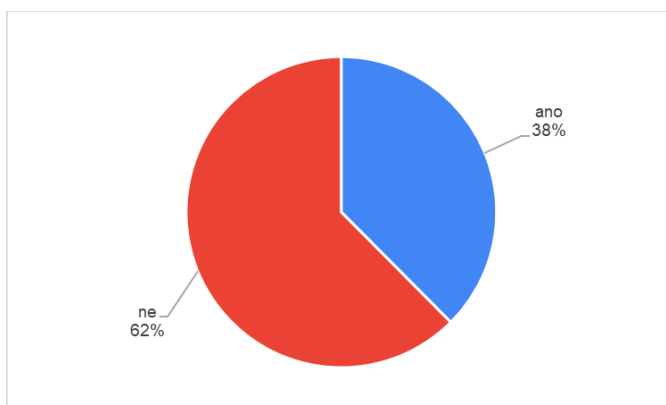
Z níže uvedeného grafu je patrné, že 37,53 % (N = 304) respondentů se setkalo ve své praxi s používáním tělesných trestů a oproti tomu 62,47 % (N = 506) se ve své praxi nikdy neseťkalo s fyzickým trestáním. Určitě není správné, že stále někteří pedagogové uchylují k užití fyzického trestu v rámci výchovy ve školských zařízeních.

Tabulka 23: Setkal/a jste se ve své praxi s používáním fyzického trestu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	304	37,53%
ne	506	62,47%
Celkem	810	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 23: Setkal/a jste se ve své praxi s používáním fyzického trestu

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.24 Souhlasíte s tím, aby byl v ČR schválen zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodinách?

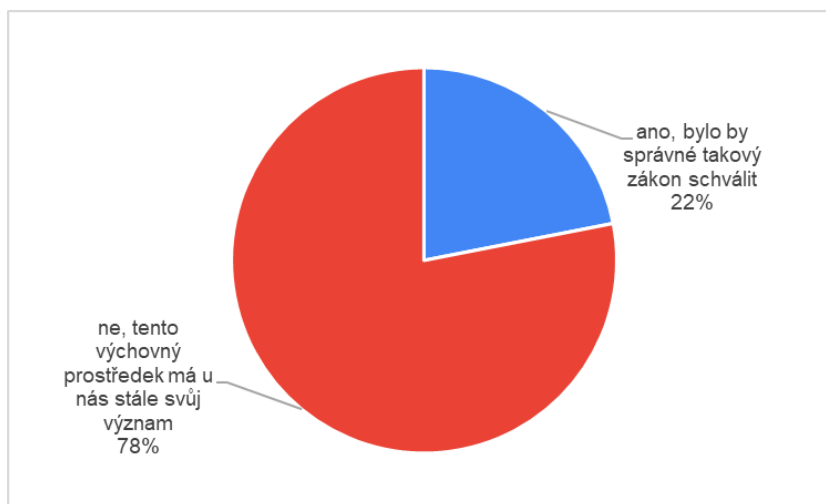
Souhlas s legislativním zákazem používání tělesných trestů v rodinách vyjádřilo 21,92 % (N = 171) a většina (78,08 %, N = 609) zastává názor, že při výchově dětí v rodinách není správné zakázat používání fyzických trestů. Preferují, aby bylo na každém rodiči, jaký zvolí výchovný prostředek, a to včetně tělesného trestu.

Tabulka 24: Je správné schválit v ČR zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodině

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, bylo by správné takový zákon schválit	171	21,92%
ne, tento výchovný prostředek má u nás stále svůj význam	609	78,08%
	780	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 24: Je správné schválit v ČR zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodině

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.1.25 Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické tresty ve výchově dětí?

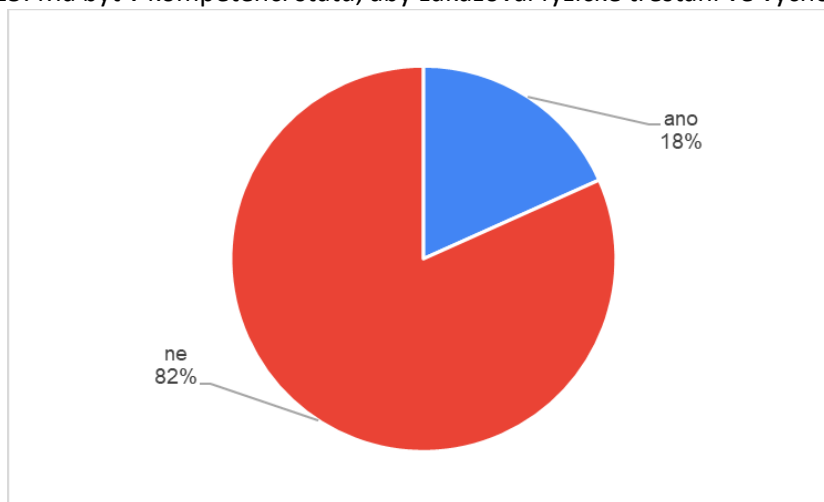
Pedagogičtí pracovníci se ve velké míře shodují v názoru, že stát by neměl mít kompetenci zasahovat do výchovy v rodinách zákazem fyzického trestání dětí. Tuto variantu zvolilo 81,70 % (N = 652) a jen 18,3 % (N = 146) respondentů si myslí, že je v pořádku, aby stát tímto způsobem zasahoval do práv rodičů.

Tabulka 25: Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické trestání ve výchově dětí

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	146	18,30%
ne	652	81,70%
Celkem	798	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 25: Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické trestání ve výchově dětí

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

6.2 Odpovědi na výzkumné otázky

a) Jaký mají vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty?

Respondenti mladší 32 let (medián) 22,92 % nechtějí používat fyzické tresty, 67,26 % respondentů chce používat výjimečně fyzické tresty, 9,82 % chce používat fyzické tresty vždy, když to bude situace vyžadovat. Respondenti starší 32 let 25,70 % nechtějí používat fyzické tresty, jen výjimečně 70,48 % a fyzicky trestat chce 3,82 %. Z výše uvedených údajů vyplývá, že věkové rozložení nemá na postoj k fyzickému trestání ze strany respondentů žádný vliv. Oproti našemu předpokladu starší respondenti chtějí

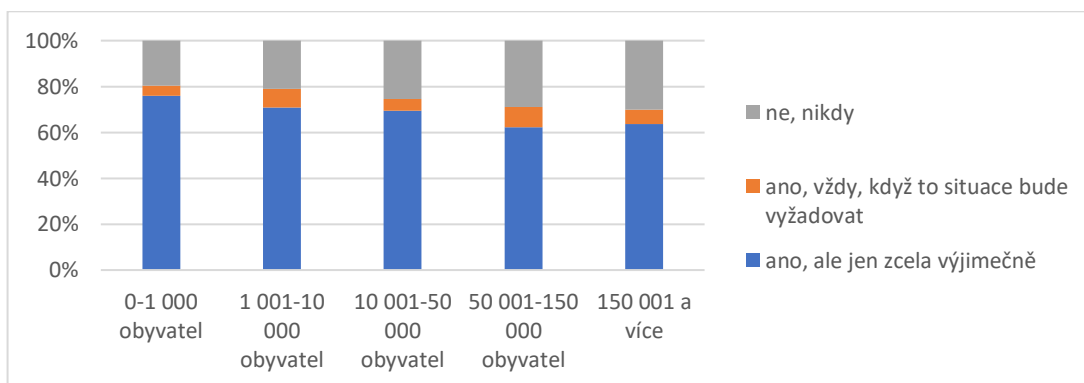
trestat/trestají své potomky méně, než uvádějí mladší 32 let. Čím větší obec, tím méně používají respondenti fyzické tresty. Z přiloženého grafu a tabulky vyplývá, že respondenti žijící ve větších obcích trestají nebo budou trestat své děti méně než respondenti v malých obcích. V obcích nad 150.001 obyvatel nechce trestat nebo netrestá své děti 30,09 %, oproti tomu v obcích do 1000 obyvatel je to pouze 19,66 %. Věk má zanedbatelný vliv, naopak setření prokázalo, že velikosti obce ovlivňuje názor na používání tělesných trestů.

Tabulka 26: Vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty

	ano, ale jen zcela výjimečně	ano, vždy, když to situace bude vyžadovat	ne, nikdy	Celkový součet
0-1 000 obyvatel	89	5	23	117
1 001-10 000 obyvatel	175	20	52	247
10 001-50 000 obyvatel	109	8	40	157
50 001-150 000 obyvatel	56	8	26	90
150 001 a více	72	7	34	113
Celkový součet	501	48	175	724

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 26: Vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

b) Jaké jsou názory respondentů na užívání tělesných trestů v rodině?

Šetřením bylo zjištěno, že 24,17 % nechce ve výchově používat tělesné tresty. Jednoznačně převládá názor 86,93 %, že je pro respondenta v nezbytných případech fyzický trest vhodný výchovný prostředek u svých dětí. Respondenti uvedli, že jejich

postoj k tělesným trestům, byl nejvíce ovlivněn 66,50 % vlastní zkušeností z dětství. 49,75 % také ovlivnila jejich pedagogická práce s dětmi.

c) Jakou mají respondenti osobní zkušenost s tělesnými tresty z dětství?

Mezi respondenty se 86,93 % setkala ve svém dětství s fyzickým trestem jako výchovným prostředkem jejich rodičů. Šetřením bylo zjištěno, že nejčastějším tělesným trestem používaným rodičem bylaacka nebo pohlavek (71,18 %). Přestupek, který byl nejčastěji fyzicky trestán, bylo neuposlechnutí příkazu, lhaní a odmlouvání. V 69,09 % se nejvíce na fyzickém trestání podílela matka. Respondenti uvedli v 14,65 %, že jim fyzický trest někdy způsobil zranění.

d) Jaký má vliv osobní zkušenost z dětství s fyzickými tresty na jejich současný postoj k tělesným trestům?

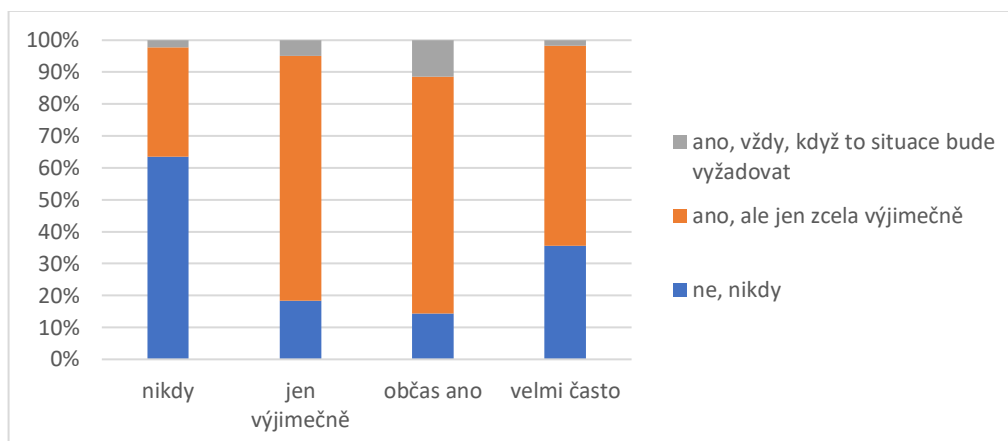
Mezi respondenty, kteří nikdy nebyli trestáni v dětství převládá postoj, že 63,64 % respondentů také nebude trestat své děti, pouze 2,15 % z této skupiny chce využívat fyzických trestů vždy, kdy to situace bude vyžadovat. Oproti tomu respondenti, kteří byli trestáni velmi často se i častěji přiklání k používání fyzických trestů, a to v součtu 64,41 %. Zajímavostí je, že respondenti, kteří byli trestáni velmi často, chtějí využívat fyzických trestů výrazně méně než ti, kteří byli trestáni pouze výjimečně nebo občas. Patrně se zde projevuje to, že své rodiče vnímají jako špatný vzor k výchově.

Tabulka 27: Vliv zkušenosti z dětství na současný postoj k tělesným trestům

Popisky řádků	ne, nikdy	ano, ale jen zcela výjimečně	ano, vždy, když to situace bude vyžadovat	Celkový součet
nikdy	59	32	2	93
jen výjimečně	57	237	15	309
občas ano	38	195	30	263
velmi často	21	37	1	59
Celkový součet	175	501	48	724

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 27: Vliv zkušenosti z dětství na současný postoj k tělesným trestům

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

e) Jaký je názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích?

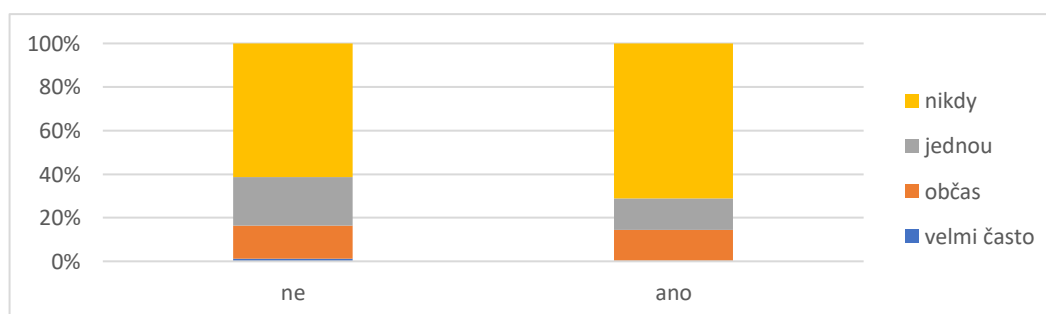
38,64 % respondentů, kteří byli alespoň jednou fyzicky trestáni pedagogem odpovědělo, že by bylo správné, aby pedagogové používali ve své praxi fyzické tresty. Z respondentů, kteří odpověděli, že je správné, že pedagog nesmí používat fyzické tresty 71,16 % nebylo nikdy trestáno pedagogem. Z uvedeného tedy vyplývá, že k povolení fyzického trestání ze strany pedagoga se přiklání více ti, kteří byli sami pedagogem trestáni.

Tabulka 28: Názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích

Popisky řádků	velmi často	občas	jednou	nikdy	Celkový součet
ne	2	27	39	108	176
ano	2	89	91	449	631
Celkový součet	4	116	130	557	807

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 28: Názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

f) Jaký je názor respondentů na úplný zákaz používání tělesných trestů v rodinách?

Na základě otázky č. 24, která byla součástí dotazníkového šetření, vyplívá, že většina respondentů 78,08 % nesouhlasí s tím, aby se legislativně zakázalo používání tělesných trestů v rodinách. Vzhledem k celosvětovému trendu, kdy většina evropských zemí již toto zákonné opatření prosadila, Česká republika jakožto postkomunistická země, stále upřednostňuje výchovný prostředek tělesné tresty. Vychází to z tradice a hlubokých kořenů konkrétní země. Proces zákazu používání tělesných trestů tedy probíhá velmi obtížně.

g) Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy?

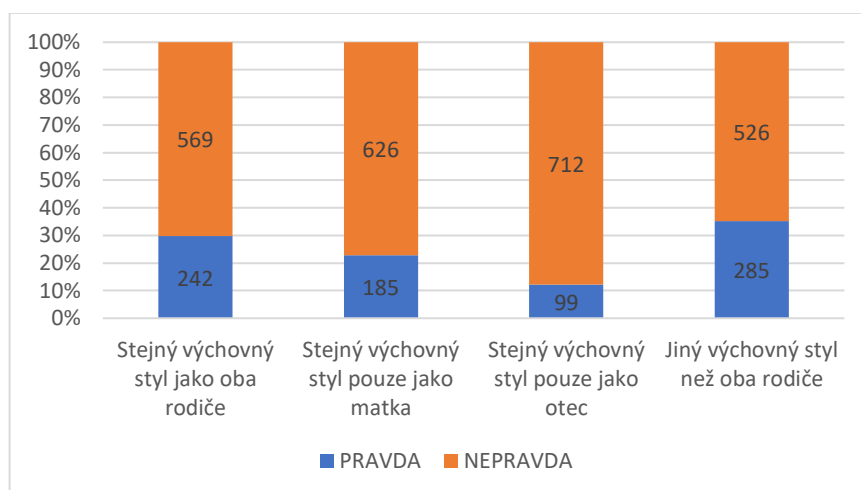
Stejný výchovný styl používaný oběma rodiči, používá 29,84 %, stejný výchovný styl matky využívá 22,81 % respondentů a shodný styl jako otce 12,21 %. Z dat vyplývá, že 64,86 % využívá výchovný styl, který používal alespoň jeden z rodičů. 48,83 % rodičů se ve výchově shodlo a oba vychovávali respondenta stejným převažujícím výchovným stylem. Respondenti, kteří jsou potomky těchto rodičů z 61,11 % využívají stejný styl jako ten, na kterém se rodiče shodli.

Tabulka 29: Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy

	PRAVDA	NEPRAVDA	PRAVDA	NEPRAVDA
Stejný výchovný styl jako oba rodiče	242	569	29, 84%	70,16%
Stejný výchovný styl pouze jako matka	185	626	22,81%	77,19%
Stejný výchovný styl pouze jako otec	99	712	12,21%	87,79%
Jiný výchovný styl než oba rodiče	285	526	35,14%	64,86%

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

Graf 29: Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných v dotazníkovém šetření

7 Diskuze

V praktické části bylo cílem zjistit názory, postoje a zkušenosti pedagogických pracovníků na fyzické trestání dětí v rodinách. Zjišťovali jsme výchovné styly a prostředky používané rodiči respondentů. Šetření bylo realizováno kvantitativním typem výzkumu pomocí výzkumných otázek. Analýza a interpretace dat byla postavena na deskripci a prezentována pomocí tabulek a grafů. Výzkumný soubor byl realizován záměrným výběrem. Šetření se zúčastnilo 811 respondentů. Velký počet zodpovězených dotazníků je dán výběrem facebookových skupin, kde je mnoho členů, kteří jsou zvyklí reagovat na příspěvky a vzájemně si předávat informace a rady. Limitací výzkumu je, že byly zaznamenány převážně názory ženského pohlaví, tudíž nelze výsledek zobecnit na celou populaci pedagogů. Rozhodně by bylo zajímavé zjistit názory mužské části populace a následně porovnat, jak moc se liší od žen v této problematice. Většina respondentů uvedla, že se v dětství setkala s fyzickým trestem. Zajímavým faktem je, že v rámci výchovy častěji fyzicky trestaly matky než otcové o 20,32 %. Většina pedagogických pracovníků 74,87 % si myslí, že tělesné tresty nezamezí opakování přestupků, nepoučí trestaného, a tudíž nezlepší jeho chování.

Studie realizována v roce 2003 ukázala, že ve velkých městech klesá počet rodin, které užívají fyzických trestů při výchově svých dětí oproti tomu v obcích pod 2000 obyvatel tento trend není patrný (Vaníčková, 2004). Výsledek mého šetření tuto skutečnost potvrzuje. Tato studie také zjistila, že ze sledovaného souboru dětí 13,6 % nebylo fyzicky trestáno. Z odpovědí respondentů na výzkumné otázky v této práci byl zjištěn shodný údaj 13,07 %. Z této skutečnosti můžeme konstatovat, že fyzický trest se užívá ve stejné míře. Toto zjištění bylo velkým překvapením, jelikož se očekávalo navýšení skupiny respondentů, kteří se nesetkali s fyzickým trestem. Z analýzy výsledků lze konstatovat, že většina respondentů 69 % tělesný trest používá anebo plánuje použít jen ve zcela výjimečných případech. Čtyři otázky v dotazníku byly zaměřeny na zkušenosti s fyzickými tresty ve školství. Každý třetí respondent uvedl, že byl v dětství někdy fyzicky potrestán pedagogem. Zajímavostí tedy je, že i přes zákaz užívání fyzických trestů ve školských zařízeních, v současnosti nastávají situace, kdy se pedagog neovládne a fyzický trest použije. Důkazem je, že pětina pedagogů by uvítala mít možnost použít ve své praxi fyzický trest. V roce 1994 byla provedena studie, kde 45 % pedagogu uvedlo, že tělesný

trest ve své praxi použilo. A v tomto samém roce bylo tělesně potrestáno 20 % žáků na I. stupni (Vaníčková, 2004). Z těchto údajů se dá vyvodit, že dochází k pozvolnému poklesu užití tělesných trestů z dlouhodobého horizontu.

8 Závěr

Cílem mé práce bylo uceleně nahlédnout do problematiky používání fyzických trestů při výchově dětí. V rámci mého studia sociální pedagogiky jsem se setkala s tímto tématem a natolik mě to zaujalo, že jsem se rozhodla o fyzickém trestání napsat bakalářskou práci. Tělesný trest byl v naší historii běžnou součástí výchovy již od starověku. V druhé polovině 20. století se společnost začíná více zaměřovat na ochranu práv dětí a demokratizaci rodiny. Fyzické trestání dítěte vyvolává často vztek, hněv, strach, agresi a učí potlačovat emoce trestaného. Dítě následně může vnímat násilí jako běžný projev jedince. Nelze opomenout riziko spojené s tělesným trestem a určit hranici, kdy se fyzický trest stává týráním. Z tohoto důvodu vznikla roku 1979 první iniciativa ve Švédsku a bylo zakázáno fyzické tresty používat.

Fyzické tresty se často pojí s autoritářským stylem výchovy. Jsou ponižující a deformují osobnost dítěte a dítě má často pocit nespravedlnosti, pokud neví, za co bylo trestáno nebo je-li trest nepřiměřený. Dochází k narušení emočního vztahu mezi rodičem a dítětem. Fyzické trestání je často propojeno s psychickým trestáním a dítě je poniženo, zesměšněno či zastrašováno. Myslím, že by rodič měl dítěti stanovit jasná pravidla, řádně je vysvětlit a na základě vzájemné domluvy na nich bezpodmínečně trvat. Rodič by měl mít jasně stanovený hodnotový systém, brát zřetel na názory dítěte, být schopen dialogu. Je pravda, že pokud fyzické tresty nejsou pravidlem, ale jen výjimkou, jsou účinné a fungují v daném okamžiku, bohužel ale často nezamezí opakování přestupku.

Jako jedno z primárních, preventivních opatření vidím v dostatečné informovanosti pomocí médií, vzdělávacích aktivit a přednášek pro veřejnost. V rámci sekundární prevence je důležité aktivně vyhledávat rizikové skupiny a působit na ně. Co se týká terciální prevence, ta řeší situace kdy, již došlo k fyzické újmě na dítěti a je nezbytné udělat vše proto, aby bylo zamezeno případnému opakování.

V případě výchovných problémů je zásadní, aby se rodič mohl obrátit na poradenské instituce, které mohou při včasné intervenci poskytnout kvalifikovanou, krizovou pomoc, sociální poradenství a tím předcházet negativním jevům v rodině a vyvarovat se zbytečnému násilí.

Rodiče vychovávají své dítě tím, že mu vytvářejí optimální podmínky k osvojování určitých zvyků a návyků chování. Ne všechny rodiny jsou vybaveny kompetencemi na výchovu dítěte. Výchova selhává, pokud rodič přistupuje k trestání emocionálně rozrušen, veden zlobou a hněvem, bez vysvětlení. Budu-li vycházet z vlastní rodičovské zkušenosti, výchova musí být vedena společně s nastavenými pravidly a s důsledností v jejich dodržování. K jejich porušení prostě občas dochází, ale vychovávat lze i bez použití fyzického trestu především u dětí školního věku. Dítě předškolního věku na sebe často upozorňuje zlobením, není-li mu věnována dostatečná pozornost. Je třeba přihlížet na jeho potřebu pohybu, hry, dostatečné emocionální odezvy, tak to může fungovat jako prevence před fyzickým trestáním. To by měl být cíl dnešní výchovy všech rodičů.

Vzhledem k celosvětovému trendu zákazu užívání tělesných trestů při výchově dětí bylo zajímavé zjistit názor pedagoga na legislativní zákaz fyzických trestů. Jen každý pátý respondent by takový zákon schvaloval. Respondenti si převážně myslí, že stát by neměl mít takové kompetence, aby zasahoval tímto způsobem do výchovy dětí v rodinách.

K naplnění cílů práce byly stanoveny sedm výzkumných otázek, na které byly následně nalezeny odpovědi díky elektronickému dotazníkovému šetření a vytýčené cíle splněny.

Přesto by bylo vhodné pro hlubší pochopení dané problematiky kvalitativní metodou uskutečnit ještě individuální interview, abychom lépe pochopili postoje a názory na výchovné prostředky a styly uplatňované při výchově dětí.

9 Citovaná literatura

Čáp, Jan a Mareš, Jiří. 2007. *Psychologie pro učitele*. Portál. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

Čáp, Jan. 1990. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Učebnice pro vysoké školy. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

—. **1996.** *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Psychologie. Praha : ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

ČTK. 2019. Šabatová podpořila zákaz fyzických trestů dětí. Dospělé fackovat taky nemůžeme, říká. *Aktuálně.cz*. [Online] 3. Prosinec 2019. [Citace: 16. Listopad 2020.] <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sabatova-podporuje-zakaz-fyzickyh-trestu-deti/r~a3486d7015d011ea82ef0cc47ab5f122/>.

Disman, Miroslav. 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-2460139-7.

Dunovský, Jiří, Dytrych, Zdeněk a Matějček, Zdenek. 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha : Grada, 1995. ISBN 807169-192-5.

Fischer, Slavomil a Škoda, Jiří. 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Psyché. Praha : Grada, 2014. 978-80-247-5046-0.

Gavora, Peter. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*². Edice pedagogické literatury. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

Hanušová, Jaroslava. 2006. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

Hendl, Jan a Remr, Jiří. 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha : Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

Holásková, Kamila. 2019. Hranice mezi trestáním a týráním je tenká. Její prolomení může dítě zničit. *Deník.cz*. [Online] VLTAVA LABE MEDIA a.s., 26. Listopad 2019. [Citace: 5. Listopad 2020.] <https://www.denik.cz/zdravi/trestani-nebo-tyrani-fyzicke-tresty-psyhicke-dite-20201118.html>.

Kopřiva, Pavel, a další. 2008. *Respektovat a být respektován.* Kroměříž : Spirála, 2008. str. 286. ISBN 978-80-904030-0-0.

Kšišňan, Albert. 2013. *Jste líný rodič, nebo tygří máma?* [Psychologie.cz] Praha : Mindlab s.r.o., 2013.

Landerová, Milena a Rýdl, Karel. 2006. *Radostné dětství: dítě v Čechách devatenáctého století.* Fenix. Praha : Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

Langmeier, Josef a Krejčířová, Dana. 2006. *Vývojová psychologie.* Psyché. Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

Lojková, Jana. 2012. *Ochrana práv dítěte: filozoficko-právní analýza problému.* Brno : Masarykova univerzita, právnická fakulta, 2012. str. 173.

Lovasová, Lenka a Schmidová, Kateřina. 2006. *Tělesné tresty.* Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-75-X.

Matějček, Zdeněk. 1994. *Co děti nejvíc potřebují: Eseje z dětské psychologie.* Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha : Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5.

Matějček, Zdeněk. 2000. *Po dobrém, nebo po zlém?* Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-486-9.

Mertin, Václav. 2013. *Výchova bez trestů.* Praha : Wolters Kluwer, 2013. str. 124. ISBN 978-80-7478-028-8.

Procházka, Miroslav. 2012. *Sociální pedagogika.* Praha : Grada Publishing, 2012. ISBN: 978-80-247-3470-5.

Průcha, Jan, Walterová, Eliška a Mareš, Jiří. 2001. *Pedagogický slovník.* Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7078-579-2.

Solter, Aletha. 2019. *Bez trestů a odměn.* Praha : Stanislav Juhaňák - Triton, 2019. 978-80-7553-723-2.

Špeciánová, Šárka. 2003. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte.* Praha : Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.

—. **2007.** *Sociálně-právní ochrana dětí.* Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí v ČR, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

Vaničková, Eva. 2004. *Tělesné tresty dětí, definice, popis, následky.* Psyché. Praha : Grada, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

Wikipedia. 2020. Wikipedia. *Child corporal punishment laws.* [Online] 11. Listopad 2020.
[Citace: 11. Listopad 2020.]
[https://en.wikipedia.org/wiki/Child_corporal_punishment_laws.](https://en.wikipedia.org/wiki/Child_corporal_punishment_laws)

Zdravotní komise Rady Evropy. 1993. Definice týrání. *Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí.* 1993, Sv. XXIII, 4, str. 9.

Seznam grafů

Graf 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví	34
Graf 2: Věkové rozložení respondentů	35
Graf 3: Velikost obce dle počtu obyvatel.....	36
Graf 4: Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte.....	37
Graf 5: Byl/a jste v dětství fyzicky trestán	38
Graf 6: Osobní zkušenost s fyzickými tresty jako dítě	39
Graf 7: Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán/a	40
Graf 8: Kým jste byl/a tělesně trestán/a.....	41
Graf 9: Vzniklo Vám při fyzickém trestání nějaké zranění	42
Graf 10: Výchovní styl matky	43
Graf 11: Výchovní styl otce	44
Graf 12: Váš výchovní styl ve Vaší pedagogické praxi.....	44
Graf 13: Máte své vlastní děti.....	45
Graf 14: Váš výchovní styl u svých dětí.....	46
Graf 15: Používání tělesných trestů	47
Graf 16: Výchovní prostředky	48
Graf 17: Výchovní působení fyzického trestu	49
Graf 18: Výchovní prostředky Vašich rodičů	50
Graf 19: Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn	51
Graf 20: Byl/a jste fyzicky trestán/a pedagogem	52
Graf 21: Jaký fyzický trest pedagog použil	52
Graf 22: Je správné, že pedagog nesmí použít fyzický trest	53
Graf 23: Setkal/a jste se ve své praxi s používáním fyzického trestu	54
Graf 24: Je správné schválit v ČR zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodině ..	54
Graf 25: Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické trestání ve výchově dětí ...	55
Graf 26: Vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty	56
Graf 27: Vliv zkušenosti z dětství na současný postoj k tělesným trestům	58
Graf 28: Názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích.....	58
Graf 29: Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy	60

Seznam tabulek

Tabulka 1: Model čtyř stylů výchovy	13
Tabulka 2: Rozdělení respondentů dle pohlaví	34
Tabulka 3: Věk respondentů	35
Tabulka 4: Velikost obce dle počtu obyvatel	36
Tabulka 5: Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte	37
Tabulka 6: Byl/a jste v dětství fyzicky trestán	38
Tabulka 7: Osobní zkušenost s fyzickými tresty jako dítě	39
Tabulka 8: Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán/a	39
Tabulka 9: Kým jste byl/a tělesně trestán/a	40
Tabulka 10: Vzniklo Vám při fyzickém trestání nějaké zranění	41
Tabulka 11: Výchovný styl matky	42
Tabulka 12: Výchovný styl otce	43
Tabulka 13: Váš výchovný styl ve Vaší pedagogické praxi	44
Tabulka 14: Máte své vlastní děti	45
Tabulka 15: Váš výchovný styl u svých dětí	46
Tabulka 16: Používání tělesných trestů	46
Tabulka 17: Výchovné prostředky	47
Tabulka 18: Výchovné působení fyzického trestu	48
Tabulka 19: Výchovné prostředky Vašich rodičů	50
Tabulka 20: Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn	51
Tabulka 21: Byl/a jste fyzicky trestán/a pedagogem	51
Tabulka 23: Je správné, že pedagog nesmí použít fyzický trest	53
Tabulka 24: Setkal/a jste se ve své praxi s používáním fyzického trestu	53
Tabulka 25: Je správné schválit v ČR zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodině	54
Tabulka 26: Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické trestání ve výchově dětí	55
Tabulka 27: Vliv demografické charakteristiky na názor respondenta na tělesné tresty	56
Tabulka 28: Vliv zkušenosti z dětství na současný postoj k tělesným trestům	57
Tabulka 29: Názor respondenta na tělesné tresty ve vzdělávacích institucích	58

Tabulka 30: Jak byli respondenti ovlivněni stylem rodičovské výchovy 59

10 Přílohy

Příloha č.1: Projevy syndromu CAN

Jak ve své knize Dunovský definuje syndrom CAN „jako *jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje smrt.*“ (Dunovský, a další, 1995)

Formy a projevy syndromu CAN

	aktivní	pasivní
Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	Tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	Neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péče
Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	Nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	Nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová
Sexuální zneužívání	Sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	Exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
Zvláštní formy: Münchhausenův syndrom v zastoupení, systémové týrání a zneužívání, organizované týrání a zneužívání, rituální týrání a zneužívání		

(Dunovský,1995)

Týrání

U dětí trpících syndromem CAN je nutná podrobná sociální anamnéza, doporučuje se gynekologické vyšetření a psychologické vyšetření. Psychologické vyšetření je zaměřeno na osobnost a intelekt dítěte, na jeho schopnost pamatovat si prožité události. Důležité je cílit na vztahy v rodině dítěte. Podstatnou roli u nejmladších dětí hraje jejich komunikační schopnosti. Ideální situace nastává při léčbě syndromu CAN, podaří-li se sestavit kvalifikovaný, propojený interdisciplinární tým odborníků. Tento tým zpravidla tvoří psycholog, pediatr, sociální pracovník, sociolog, případně speciální pedagog. Při řešení syndromu CAN, ať se jedná o jakoukoliv jeho podobu, je důležité reagovat rychle, pohotově, pružně, diskrétně a komplexně. Ideální by bylo předcházení tomuto jevu náležitou prevencí (Dunovský, a další, 1995).

Tělesné týrání

Zdravotní komise Rady Evropy definuje tělesné týrání jako *“tělesné ublížení dítěti anebo nezabráněné ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.”* (Zdravotní komise Rady Evropy, 1993)

„Tělesné týrání aktivní povahy zahrnuje všechny akty násilí na dětech s následným poraněním, vzniklé bitím, popálením, opařením, důsledek trestu nebo nedostatečná ochrana dítěte před násilím. Další možnosti jsou dušení, otrava, sexuální zneužívání. Tělesné týrání pasivní povahy znamená nedostatečné uspokojení základních tělesných potřeb dítěte, a to v souvislosti s psychickou a sociální potřebou.“ (Špeciánová, 2003)

Akt násilí může být hrubý útok na dítě v jehož důsledku dojde tělesnému zranění, k trvalému poškození nebo úmrtí dítěte. Jedná se i o pravidelné používání tělesných trestů jako prostředku výchovy:

- nepřiměřené bití rukou nebo pomocí různých nástrojů,
- kopání, rány pěstí, bodné rány, popáleniny,
- škrcení, dušení, vytrhávání vlasů, třesení,
- svazování, bránění spánku nebo potravy, šikanování (Fischer, a další, 2014).

Psychické týrání

Dle Fischera se jedná „o společensky nepřijatelné chování vychovatele vůči dítěti, které má negativní dopad na citový vývoj dítěte, jeho chování, osobnosti a sebehodnocení či negativní dopad rozvoj interpersonálních vztahů.“ (Fischer, a další, 2014)

Psychické týrání vždy doprovází týrání fyzické a sexuální. Může se vyskytovat i samostatně a jedná se o tyto formy:

- časté nadávky, ponižování, zesměšňování, opovrhování, výhrůžky, cílené vyvolávání strachu u dítěte
- odmítání dítěte, citová deprivace, citové vydírání
- permanentní srovnávání s úspěšnějším sourozencem
- požadavek nereálných výkonů (sport, prospěch)
- nepřiměřené zatěžování dítěte domácími povinnostmi nebo péčí o sourozence
- psychické týrání v souvislosti s rozvodem rodičů
- šikanování (Fischer, a další, 2014).

Langmeier a Křejičřová ještě za psychické týrání považují:

- pohrdání – ponižování, posmívání, nadávání,
- terorizování – hrozby tělesného ublížení,
- izolování – bránění ve styku s rodinou, s vrstevníky, zavírání,
- korumpování – povzbuzování k užívání návykových látek, k antisociálnímu chování,
- odpírání emoční opory-odmítání lásky, citů, důvěry (Langmeier, a další, 2006).

Určitě je důležité upozornit, že psychické týrání se děje i obráceně, a to týrání rodičů jejich dětmi psychicky, bohužel i fyzicky. S narůstajícím věkem se toto riziko stupňuje. Jednou z forem psychického týrání je šikana. Dunovský ji definuje jako: „opakovanou agresí vůči těžce oběti“. Oběť pod hrozbou násilí může být nucena k ponižujícímu a traumatizujícímu chování. Často agresor používá vůči své oběti nadávky a posměch (Dunovský, a další, 1995)

Sexuální zneužití

Do syndromu CAN patří kromě tělesného a psychického týrání také sexuální zneužívání, obvykle se označuje jako syndrom CSA (Child Sexual Abuse), tedy syndrom sexuálně zneužitého dítěte.

Fischer definuje sexuální zneužívání jako nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatelé.

Dle Langmeier, Krejčírová je vymezeno CSA jako „*nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování – ať ji formou dotykovou nebo bezdotykovou.*“ (Langmeier, a další, 2006)

Způsoby sexuálního zneužití:

Bezkontaktní:

- exhibicionismus – forma CSA spojená s obnažováním, masturbace
- harassment – chování má skrytý sexuální podtext

Kontaktní:

- obtěžování – zneužívání za pomoci dotyků, např. osahávání, laskání na intimních místech dítěte,
- sexuální útok – dotykový sexuální útok za použití síly mezi dospělým a dítětem,
- znásilnění – vynucený sexuální styk, který může být i orální nebo anální.

Incestem nazýváme sexuální aktivitu mezi dítětem a rodičem, příbuzným, sourozencem. Příznaky sexuálně zneužitých dětí po prožitém trauma jsou krátkodobé jako strach, úzkost, pocit viny a hanby, malá sebeúcta. Zhoršení prospěchu ve škole. Nejvíce jsou ohrožené děti do 8 let věku. Trauma se může somatizovat do bolesti hlavy, břicha, problémy se spánkem a jídlem nebo regresivní chování. Další významné znaky chování jsou nepatřičné sexuální chování, sebepoškozující a sebevražedné jednání. Mezi dlouhodobé příznaky patří disociativní porucha chování. Disociace je obranná reakce mozku po prožití stresové situaci, kdy jedinec má výpadky paměti, nevnímá čas, žije ve svém světě (Dunovský, a další, 1995).

Zanedbanost a psychická deprivace

Dle Fischera se zanedbaností míní takový nedostatek péče, který způsobí vážnou újmu na vývoji dítěte v oblasti tělesné i duševní.

Formy zanedbanosti:

- tělesné: neuspokojování fyzických potřeb, nedostatek jídla přístřeší, oblečení, zanedbaná lékařská péče,
- bezpečí: ponechání bez dozoru,
- citové: neuspokojování emocionálních potřeb,
- seberealizace: zanedbávání výchovy a vzdělání, nedocházení do školy (Fischer, a další, 2014).

Zanedbaností se míní následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomické nízké úrovně. Dítě vyrůstá v primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, s vyšším výskytem kriminality. Ve spojitosti s pojmem CAN máme na mysli dítě, které je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému a psychickému rozvoji. Spojí-li se chudoba a alkoholismus případně drogová závislost, promiskuita, jedná se o rizikovou okolnost, kdy by dítě mohlo trpět zanedbaností nebo deprivací. Psychickou deprivací označujeme dlouhodobé psychické strádání dítěte nedostatkem podnětů nebo kruté ubližování. Pojem subdeprivace, myšleno lehčí forma deprivace, představuje také vážný problém. Důsledkem může být agresivita, tendence k šikaně, sklony k toxikomanii, poruchy rodinného soužití. (Dunovský, a další, 1995).

Systémová viktimizace

Viktimizace je psychická zátěž, které je dítě vystaveno v rámci vyšetřování syndromu CAN. Konkrétně to jsou opakované výpovědi, případná obvinění nebo odebrání dítěte z rodiny.

Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení)

Rodič předstírá nebo zveličuje tělesnou nebo duševní poruchu u svého dítěte, které je vystavováno různým vyšetřením nebo i zbytečnému léčení. Cílem takového chování rodiče může být čerpání různých dávek, projevy lítosti nejbližšího okolí nebo jen snaha upoutat pozornost. Toto chorobné předstírání je duševní poruchou.

Mezi zvláštní formy CAN můžeme zařadit systémové týraní neboli druhotné ubližování od nejbližšího okolí. Tedy těch, kteří měli chránit, ale nečinili tak. Organizované zneužívání dětí a rituální zneužívání je také zvláštní forma CAN (Dunovský, a další, 1995).

Příloha č. 2: Dotazník

Dobrý den,

jsem studentka třetího ročníku bakalářského studia Jihočeské univerzity, fakulty pedagogické, obor Sociální pedagogika a píši bakalářskou práci na téma: Tělesné tresty ve výchově dětí. Tímto Vás žádám o pomoc při vyplňování tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní a je určen pouze pro pedagogické pracovníky. Odpovědi slouží výhradně pro potřeby této práce a budou brány za důvěrné. U jednotlivých otázek neexistuje správná ani chybná odpověď, ale jedná se jen o vyjádření Vašich názorů.

Děkuji, že mi věnujete Váš drahocenný čas při vyplňování dotazníku.

- 1) Pohlaví:
  - a) Žena
  - b) Muž
- 2) Váš věk:.....

- 3) Velikost obce podle počtu obyvatel
  - a) 0-1000 obyvatel
  - b) 1001-10000 obyvatel
  - c) 10000-50000 obyvatel
  - d) 50001-150000 obyvatel
  - e) 150 001 a více
- 4) Jakou pedagogickou činnost ve své praxi vykonáváte:
  - a) učitel MŠ
  - b) učitel ZŠ
  - c) vychovatel
  - d) asistent pedagoga
  - e) učitel střední a vyšší odborné školy
  - f) jiné .....
- 5) Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany rodičů?
  - a) nikdy
  - b) jen výjimečně
  - c) občas ano
  - d) velmi často

- 6) S jakými fyzickými tresty máte osobní zkušenost jako dítě? (možno více odpovědí)
- facka, pohlavek
  - plácnutí přes ruce
  - bití rukou přes hýždě
  - užití různých předmětů při trestání, např. pravítko, opasek, vařečka, rákoska
  - kopání, svazování, škracení
  - štípání
  - tahání za vlasy, uši
  - klečení
  - odpírání jídla, zamykání do místnosti
  - jiné, uveďte .....
- 7) Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán (možno více odpovědí)
- špatné známky ve škole
  - neuposlechnutí příkazu, porušení zákazu
  - lhaní, odmlouvání
  - neplnění svých povinností
  - ztráta nebo poškození věci,
  - bezdůvodně
  - jiné, uveďte .....
- 8) Za jaký přestupek jste byl/a tělesně trestán: (možno více odpovědí)
- otce
  - matky
  - jiného člena rodiny a jakého .....
- 9) Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění?
- ne nebo si nevzpomínám
  - ano, ale bylo to jen výjimečně a nic vážného
  - ano, zranění si vyžádalo ošetření
- 10) Jaký převažující výchovný styl používali Vaše matka?
- demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci
  - autoritářsky (autokratický)– založen na poslušnosti, zákazech a trestech
  - liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a důslednosti
- 11) Jaký převažující výchovný styl používáte/budete používat při výchově svých dětí?
- demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci
  - autoritářsky (autokratický) – založen na poslušnosti, zákazech a trestech
  - liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a důslednosti
- 12) Jaký převažující výchovný styl používáte při své pedagogické činnosti?
- demokratický – založen na respektu a vzájemné komunikaci
  - autoritářsky (autokratický) – založen na absolutní poslušnosti
  - liberální – založen na volnosti, bez omezování, kontroly a důslednosti
- 13) Máte své vlastní děti?
- ano

- b) ne
  - c) zatím ne, ale plánuji
- 14) Používáte anebo budete používat ve výchově svých dětí fyzické tresty?
- a) ne, nikdy
  - b) ano, ale jen zcela výjimečně
  - c) ano, vždy když to situace bude vyžadovat
- 15) Myslíte si, že tělesné tresty zamezí opakování přestupku a poučí trestaného alepší se jeho chování?
- a) ano, tělesný trest plní tento účel
  - b) ne, tuto funkci nesplňuje, mnohem účinnější jsou různé zákazy činností
  - c) ne, tuto funkci nesplňuje, účinnější je vysvětlení přestupku a domluva
- 16) Jaké výchovné prostředky používali Vaši rodiče?(možno více odpovědí)
- a) tělesný trest
  - b) psychický trest
  - c) výchovu na základě odměn
  - d) výchovu vzorem
  - e) výchovu vysvětlováním
  - f) výchovu pozitivním hodnocením
- 17) Jaké výchovné prostředky preferujete nebo budete preferovat ve výchově svých dětí? (možno více odpovědí)
- a) tělesný trest
  - b) psychický trest
  - c) výchovu na základě odměn
  - d) výchovu vzorem
  - e) výchovu vysvětlováním
  - f) výchovu pozitivním hodnocením
- 18) Myslíte si, že Váš postoj k používání tělesných trestů byl ovlivněn? (možno více odpovědí)
- a) vlastní zkušeností z dětství
  - b) vaším pedagogickým vzděláním
  - c) vaší pedagogickou praxí při každodenní práci s dětmi
  - d) jiné (uvedte).....
- 19) Byl/a jste v dětství někdy fyzicky trestán pedagogem?
- a) nikdy
  - b) jednou
  - c) občas
  - d) velmi často
- 20) Jaký fyzický trest u Vás pedagog použil?
- a) facka, pohlavek
  - b) plácnutí přes ruce
  - c) bití rukou přes hýždě
  - d) užití různých předmětů při trestání, např. pravítko, rákoska
  - e) štípání

f) tahání za vlasy, uši

g) jiné .....

21) Je podle Vás správné, že pedagog nesmí ve své praxi občas použít fyzický trest?

a) ano

b) ne

22) Setkal/a jste se ve své pedagogické praxi s používáním fyzických trestů?

a) ano

b) ne

23) Souhlasíte s tím, aby byl v ČR schválen zákon o zákazu používání fyzických trestů v rodinách?

a) ano, takový zákaz měl být v ČR dávno uzákoněn

b) ano, bylo by správné takový zákon schválit

c) ne, tento výchovný prostředek má u nás stále svůj význam

24) Má být v kompetenci státu, aby zakazoval fyzické tresty při výchově dětí?

a) ano

b) ne

Děkuji Vám za Váš čas.

Olga Bartošová